

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK. — TISKA KATOLISKA TISKARNA.

Cena na leto 8 K 40 h, pol leta 4 K 20 h, četrt leta 2 K 10 h; za dijake na leto 6 K 80 h. Za Ameriko na leto 2 dolarja, za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 16. zvezka.

	Stran
O lepoti. (Spisal <i>dr. Fr. L.</i>) [Dalje.]	481
Sinov sen? (Zložil <i>Silvin Sardenko.</i>)	484
Včasi na vasi. (Zložil <i>Silvin Sardenko.</i>)	484
Vzorom. (Zložila <i>Ljudmila.</i>)	484
O ta testament! (Novela. — Spisal <i>Podgoričan.</i>) [Dalje.]	485
Ali sem res umrl? (Spisal <i>Kancijan.</i>)	492
Lužarji. (Slika. — Spisal <i>I. S.</i>)	496
Socijalni pomenki. (Piše <i>dr. Ivan Ev. Krek.</i>) [Dalje.]	500
Sibirska železnica. (Sestavil <i>A. L.</i>)	503
Književnost	508
<i>Slovenska književnost.</i> Janka Kersnika zbrani spisi. Zvezek I. Sešitek 1. — Razlaga drugega lista sv. apostola Pavla do Korinčanov. — <i>Hrvaška književnost.</i> Knjige „Matiče Hrvatske“ za l. 1899. Poviest novoga veka od god. 1453. do god. 1789. — <i>Ruska književnost.</i>	
Mislíce — iskrice. (Pregovori, prilike, pametnice. — Nabral in napisal <i>Ž. V. Suhorski.</i>)	511
Časopis	512
Razne stvari	512

Na platnicah.

Nekaj pesmij Jurija Vodovnika. 5. Jurij Vodovnik, slavni pohorski pevec in pobožen kristijan skomarske fare. — 6. Prijatelji Tomažičevi. — 7. Od Landeskiga grada. — 8. Pesem od soldatov. — *Razpis nagrad.*

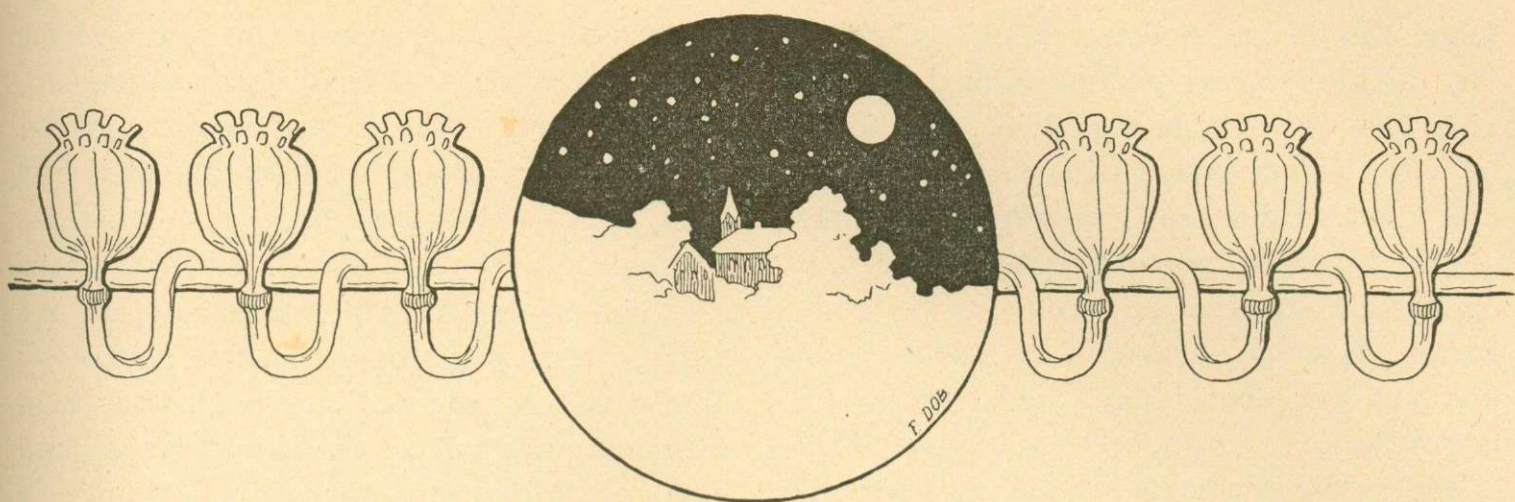
Slike.

Anton Martin Slomšek	489
Glavna vrata v Pekingju	497
Vrata in ulica v Pekingju	504
„Visoka cesta“ v Pekingju	505
Sibirska železnica	507
Kitajski cesar Kuang-ssü	512

Listnica uredništva. Andreana: Ker le tako želite, da Vam povemo svojo misel o pesmi „Zakaj“, bodi! Da je pesemca precej slabotna po mislih in po obliki, ste menda čutili že sami. Vi ste stali mnogokrat za gardino, ko je Vaša izvoljenka klavir igrala in prepevala. In pravite: „Nevede si mi razkrila Ljubezen svojo ti zame.“ E, kaj pa, ko bi se motili? Morda je pa vse tisto za kakega drugega? Pa bodi tako ali tako, stvar je okorna, kakor tudi še posebno zadnja kitica. Ako se zgane gardina, ne da bi vedeli, kaj jo je zganilo, utihnili bi tudi Vi in mislili, da je za gardino kak — maček ali celó ropar. Torej ni prav pametno vprašati dekle dvakrat, zakaj je nehala peti

Listnica upravnništva: G. L. P. v K.: Ako Vam pošta pregiblje in mane list, opozorite ekspedicijo na ta nedostatek in prosite, da naj Vam dostavlja list neupregljen. Ako to ne bo nič izdalo, sporočite nam, da si poiščemo pravice.

Dobé se še letniki: IV. po 4 K, V. po 6 K, VII., VIII., IX., X., XI. in XII. po 8 K.

O lepoti.

(Spisal dr. Fr. L.)

3. Svetloba.

Podlaga in poglavitni vir lepote v prirodi je svetloba. Tudi sluh dobiva mnogo lepega v prirodi, a neprimerno mnogo več se odpira in ponuja vidu. Svetloba je kraljestvo bitij, gibanja, delovanja, življenja, lepote in krasote — tako se zdi — brez konca in kraja. O najbolj oddaljenih svetovih nam poroča svetloba. Brez svetlobe bi bil svet, kakor da bi ga ne bilo.

Svetloba je ob enem ona čudovita stvar, ki daje predmetom jednoto in razliko: jednoto, ker jih družijo, da so več ali manj podobni in skupni, da jih zaznavamo z jednim čutilom; razliko pa, ker nam zadostna svetloba kaže predmete različne, ki bi se nam sicer zdeli (v temi ali v mraku) jednaki. Tako je svetloba zares prirodna podlaga lepote, in ko govorimo o lepoti v prirodi, razkazati jo moramo najprej.

Da svetloba res družijo predmete, spoznamo kmalu. Mislimo si, da bi poleg vidnih predmetov bili tudi taki, ki bi jih samo slišali, in taki, ki bi jih samo tipali: tedaj bi nam bil svet kakor raztrgan, in ne bi imeli ničesar, s čimer bi predmeti te in one vrste med seboj primerjali ali devali v jednoto. O tem, kar bi samo slišali, ne bi mogli reči,

da je veliko, ali majhno, skupno, ali razkosano . . . Spomnimo se, da so v močni svetlobi vsi predmeti bolj svetli, v manjši pa vsi manj: to daje celi vrsti onih predmetov neko podobnost, zato pa tudi skupnost ali jednoto. Tudi vemo, da v svetlobi ni ostrih prehodov, ni popolne teme poleg močne svetlobe, kar zopet družijo predmete v jednoto.

A v svetlobi sami imamo obilno razlik, ki dajejo vesoljstvu veliko mnogovrstnost, zato pa tudi lepote, na kar se moramo vsaj površno ozreti.

Svetloba pojema in raste po brezštevilnih stopinjah: sedaj je manjša, potem je večja; tu je slabejša, tam je krepkejša: kdo bi določil, koliko stopinj je od popolne temote v zaprtem prostoru, kamor ne pride noben žarek, do neznosne solnčne svetlobe! Iz znanstva vemo, da tu ni v istini nikakih stopinj, ker svetloba je gibanje, in gibanje raste stalno ali neprestano; a znano je tudi, da je oko občutno le po nekakih stopinjah, to se pravi, svetloba mora ali rasti ali pojemat za neko mero, da zaznamo razloček. Možna je seveda še močnejša svetloba kakor je solnčna, in v mislih ne moremo določiti nobene meje, katere ne bi mogla presegati svetloba. A v estetiki se nam ni ozirati na tako možno, temveč samo na istinito svet-

lobo. Ker izhaja vsaka svetloba iz nekega vira in ker pojema tembolj, čim dalje je od vira, zato je različna v različni oddaljenosti od vira. Ker se potem razširja samo v premi črti, zato se dela za neprozornimi predmeti senca, ki pa ni popolna tam, kjer je n. pr. ozračje, v katerem se svetli žarki lomijo. Zaradi posebne uravnave v očeh vidimo predmet razločno tedaj, kadar je v primerni daljavi, n. pr. črke v knjigah 30 do 40 *cm*, večje predmete seveda, ako so dalje. A čim dalje je predmet od nas, tem več zraka je med njim in nami, in svetloba zraka, ako ni čist, nam brani, da ne vidimo predmeta določno, pa mu daje tudi neko bliščobo, ki je tem večja, čim dalje je od nas predmet. — Iz teh razmer izvirajo brezštevilne razlike v razsvetljavi. In kaj bi govoril o tem, da svetijo razni svetli predmeti različno! Drugače sveti solnce, drugače luna, drugače zvezde, drugače raznotero olje, drugače plini, drugače elektrika.

Priroda ustvarja s temi pripomočki, med katere spadajo tudi barve, neizmerno bogastvo lepote, ki se preminja in preliiva iz oblike v obliko, a je vedno ista po svoji naravi. Tega bogastva ne moremo tukaj niti deloma razgrniti očem bravčevim, pač pa lahko podamo nekatere črtice, ki nam kažejo pot, kako naj motrimo lepoto v prirodi. O tako važnih barvah bomo govorili v posebnem odstavku.

Za nas je solnce prvi in glavni vir svetlobe in zato tudi lepote v prirodi. Zdi se, kakor da svetlo solnce, v katero niti gledati ne moremo, nima samo nasebi znatne lepote. Zdi se, da nima potrebnih razlik. In vendar je solnce zares lepo, kakršno se nam kaže; lepota njegova je lepota prav posebna in jedina svoje vrste. Ako bi na zemlji ne bilo ozračja, ne bi bil lep prizor solnca, zakaj sijalo bi nam kakor iz strašnega temnega brezdnega. Zaradi ozračja pa nam od solnca sem prihaja kakor morje svetlobe. Sredi žarečega kolobarja, čigar svetloba polagoma pojema, kraljuje solnce samo s svojim neizrekljivo krasnim žarom, krepko pa mirno, živo pa veličastno, obilno

pa neusahljivo, preprosto pa ob enem tako bogato, da je v tem žaru vsa mnogovrstnost barv. Ako še pripomnimo, da izvira iz solnca kakor svetloba tako tudi gorkota, lahko sklepamo, da je solnce za nas zemljane glavni vir življenja, gibanja, lepote.

Koga ne razveseli pomladni solnčni dan s svojo čisto svetlobo in mehko gorkoto v dno srca? Ali mu ne kaže pogled, da nam razgrinja prav solnce vso lepoto, ki je okoli nas? Pa koliko mnogovrstnosti vidimo že na solncu samem! Zjutraj vzhaja videzno velika njegova ploča z zmerno rdečkasto svetlobo kakor junak, ki je pregnal nasprotnika, in gre naprej po svoji poti, ne da bi se dal ustaviti. Čez gore pa se razliva čaroben svit z raznobarnim odsevom, in oblaki nad njimi se živahno svetijo pod modrikastim nebom. — Skoro še več razlik, še lepše barve, še živahnejše gibanje nam daje solnčni zahod. Daljnje gore so oblite s tanko modrino, vrhovi žaré, nebo je svetlo, oblaki so polni blišča — in vse to se preminja, polagoma izginja in umira, dokler se ne zasvetijo zvezde na nebu. — A tudi poldne, ko je solnce na svojem višku, ima svojo krasoto. Drugačen prizor se nam nudi, ako gledamo na predmete proti solncu (jugu), drugačen, ako gledamo od solnca strani (proti severu). Proti jugu so obrisi manj jasni, modrikasta barva zavija daljnje gore in planjave kakor s pajčolanom v različnih stopinjah, močen blesk nam udarja na oko. Proti severu pa se kažejo predmeti v svojih pravih barvah in v določenih obrisih; pogled je prijeten in veličasten, sence so žive . . . stvari se nam kažejo vse v svoji pravi podobi. Proti vzhodu in zapadu pa prehaja polagoma značaj severni v južnega in obratno.

Drugačen značaj ima svetloba poletu kakor pozimi, celo jesen se razlikuje od pomladi. Poletu nam siplje solnce obilno svetlobo, povsodi nam odseva njen žar; po zimi je slabotna, kakor da bi se izgubljala pod oblačnim nebom. Pa med temi razlikami so prehodi počasni in neznatni, zato tudi prijetni.

Različna je svetloba na raznih krajih sveta: v višinah in nižinah, ob ravniku in

proti tečajema. Čim bolj se bližamo ravniku, tem močnejša je svetloba, tem čisteje se vidijo obrisi stvari, ker je ozračje čisto in prozorno. Proti tečajema pa pojema svetloba, in ozračje je napojeno z vlago. In vendar ima vsak pas tudi svojo lepoto. Carobna je tropična pokrajina z obilnim sijajem in živimi barvami, a tudi mehka luč naših krajev z milimi barvami in počasnimi, mirnimi prehodi prija čutom in življenju. In ledeni tečaj, recimo sever, kjer bi kdo pričakoval mrakú in teme, ima tudi svojo svetlo poletno dobo, ko solnce nikdar ne zaide. Potniki pripovedujejo o pravih čarih, ki so jih uživali pod mrzlim severnim nebom.

V obče lahko rečemo, da vsi prizori, v katerih gledamo razlito solnčno svetlobo, ugajajo in so lepi, kolikor jih namreč ustvarja solnce. Zato nam je pa tudi dan znamenje sreče in lepote, noč pa znamenje tuge in groze.

Tudi mesečni svit ima neko lepoto, ki pa nas bolj mika zaradi nasprotja s svetlobo solnčno kakor sama na sebi. Ko je solnce zašlo, ko je mrak pomiril čutnice, tedaj nam jako prija bleda mesečnina, ki nam le malo kaže barve, dela krepke sence, pa nima v sebi nikake toplote. Čim manj nam razkriva mesečnina, tem več dostavlja predmetom in prizorom naša domišljija. Zato je bila od nekdanj mesečnina priljubljena pesnikom, in tudi slikarji radi slikajo pokrajine v mesečnem svitu.

Zvezde imajo za zemljo premalo svetlobe, da bi nam bile znamenit vir svetlobe; pač pa je pogled na zvezdnato nebo zares lep pogled in spada med najveličastnejše, najlepše prizore v prirodi. Tudi neolikani narodi čutijo ob pogledu na zvezdnato nebo nekak svet strah, ki ga izražajo v svojih verstvih.

V naših krajih vidimo le malo one svetlobe, ki se kaže v severnih krajih po noči v čarobnih oblikah, ki je znana pod imenom severni sij. Zdi se, kakor bi priroda v teh pojavih hotela igrati se in nekoliko pokazati svoje skrite svetlobne zaklade.

Za lepočutje je pomenljiva samo še močna svetloba ognja, mnogih sveč in drugačnih svetilk, in luč električna. Ako ni namreč luč krepka, ne more vzbuditi tolike pozornosti in ne more toliko delovati na okolico, da bi se vzbujalo lepočutje. Pač pa je vzbuja velik ogenj, krepka razsvetljava v sobanah in dvoranah, razsvetljava ob oknih po ulicah, na ladijah po morju, po hribih i. dr. Med vsemi takimi razsvetljavami je za estetični užitek luč električne obločnice na prvem mestu, ki se najbolj bliža solnčni svetlobi in je res prava krasota za lepe in visoke dvorane.

Tukaj ne prodiramo v skrivnosti prirode, da bi razkladali, kaj je svetloba: dovolj nam je, da smo spoznali njeno vseobsežno moč, veljavo in vlado v vesoljstvu, pa tudi njen velikanski pomen za lepoto. Takega pomena nima nobeno drugo delovanje prirodnih sil. Ako je sploh v čutni prirodi kaj, s čimer smemo primerjati svojega duha, svoj um, tedaj je to jedino svetloba. In zares je nekaka skladnost med duševnostjo našo in med svetlobo. Zato pa tudi ni nobeno čutilo tako resnična podoba naše duševnosti kakor naše oko.

Kdo bi se torej čudil, ako knjiga vseh knjig, sv. pismo, tudi Boga imenuje svetlobo! Kdo bi se čudil, ako nam ona knjiga razkriva, da je Bog pred vsem v vesoljstvu ustvaril svetlobo, in da navdušeni grški pesnik Sofoklej imenuje svetlobo — sveto. A mi rečemo na koncu tega malega pregleda zavestno, da je svetloba — lepa. (Dalje.)

Sinov sen?

Postelje mi, mamica,
ne rahljajte več
in blazine pernate
ne ravnajte več!

Pojdite k cerkveniku:
naročite mu,
naj vzrahlja mi zemljice,
zemljice miru.

Radovedni naš grobar
vprašal bo takoj:
Kdaj in kje in kako smrt
sin je srečal tvoj?

Ali vam naj glas pri tem
ne ječi noben;
pravite mu v mirnosti,
kot da vse je sen.

V ranem jutru je odpel
vranca z vrvice,
sebi vzal je krone tri,
vrancu mrvice.

Jezdil skozi gozd iskat
dneva milega;
pa mu je splašila smrt
vranca čilega.

Njega je na trdih tleh
zrla venomer:
prav gotovo prihiti
ponj še ta večer.

Daj za tiste krone tri,
daj mu dom miran,
morebiti najde v njem
zaželeni dan . . .

Ali vam naj glas pri tem
ne ječi noben;
prosim, mirno pravite,
kot da vse je sen! —

Silvin Sardenko.

Včasi na vasi.

Na vasici
dvigajo se pesemce
kakor želje mladih src.
Skozi polnoč
tresejo se pesemce
kakor prošnje gorkih src.
Lahno . . . lahno
okenca odpirajo,
srčeca odklepajo.

Iz vasice
teče plaha deklica,
sestra čistih angeljev:
oj, nedolžnost!
V desni belo lilijo,
v levi vejo oljkino . . .
Tam na trati
srečni dnevi dremljejo,
kličejo ji v polusnu:
z Bogom, z Bogom! — —

Silvin Sardenko.

Vzorom.

Kako vas išče moje oko!
V žarkih poslednjih solnce umira,
zvezda večerna z nebá se ozira:
kako vas išče moje oko!

Blažen pokoj je po svetu razlit;
s solncem ugašajo viri svetlobe,
slike mi vstajajo prošle dobe,
kot da mi dušo gredó tolažit.

V srečnih spominih mi vstaja mladost,
ž njo se mi v srcu ljubezen pomlaja,
kakor da zora na nebu tam vstaja . . .
tako v spominih mi vstaja mladost.

Doba ljubezni in upov in nád,
tebe obseva že rosa večerna . . .
tema ti kmalu bo družica verna,
doba ljubezni in upov in nád!

Ljudmila.

O ta testament!

(Novela. -- Spisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

IX. „Vaš Ivan in mlinarjeva Marijanica se imata!“

Na Sloki gori je bila tudi Kokotova Jera. Ves teden je opletala od sela do sela, od hiše do hiše, ter vpila: „Jajčke, jajčke!“ in nabirala blaga za Trst, zraven pa napletala z jezikom po vsakem človeku, ob katerega se je ravno obšarala; varen seveda ni bil pred njo nihče. Videla je vse in slišala vse, kar se je kje zganilo, in jezik — ta je bil nagel kakor strela; z jezikom, ki ni imel nobene ograje več, je zadevala sedaj tega, sedaj onega.

To je bila kokošarica Kokotova Jera iz Hude Luknje.

Ta Jera je bila šla tudi na božjo pot.

„Jej! Jej! Jej! Človek nič ne ve, kdaj greši! Pokora! Pokora! Pokora!“

Tako je pravila onim, ki so jo izpraševali: kam?

Na Sloki gori je že pred mašo večkrat drsala po kolenih okrog oltarja in drsajoč se ozirala na desno in levo, da je videla, kdo jo vidi — utopljena v tiho pobožnost, in je molila na vsa usta, katera so se odpirala na iztežaj.

Pošiljala je glasne vzdihne po cerkvi, da se je marsikdo radoveden ozrl, iz katerega kota prihaja ječanje. Med mašo je kajpada klečala na spodnji stopnici pri oltarju med otroki in včasih iztegovala roke, kakor bi lovila kaj po zraku, da je kapelana dvakrat premotila, in jo je pogledal.

Po maši je bila trudna, potrebovala je počitka in krepčila. Zato je krenila v gostilno pod goro. Kajpada sama. Njenih tovarišic ni bilo, mladi dekličiči so imeli drugačno družbo, a plesavci, ti so se je ogibali, ker vsak se je bal priti pred njen pogled; a tudi iz let je že bila . . . Zato se je sama

vsedla h mizi za vrati, kjer je tičala skrita, a je vendar videla vse, in to jedino jo je veselilo in zanimalo.

Dobila je kozarec vina in vogal kruha. Lomila je kruh, pomakala ga v vino in razmočeni kruh cmokaje požirala; sedaj in sedaj je tudi s požirkom vina poplaknila grlo.

To je bilo za njeno telo prav koristno, a njena duša je trpela nove muke. Zdelo se ji je, da se peklenske pošasti vrté pred njo.

„Pekel! Pekel! Pekel! Jej! Jej! Jej! Kako hitro se polni peklenško brezdno! O, pregrešni svet! O, spačenosti! Vse izprijeno! Kam pridemo? Nebesa bodo prazna! O, strah nas bo gori, ker nas bo tako malo tam!“

Tako in jednako si je dajala njena vznemirjena duša potrebnega duška, seveda natihoma, zakaj, ako bi bila to glasno pravila, pila bi vino zunaj — to je vedela, a ona je hotela biti znotraj na straži.

Imela je že drug kozarec pred seboj, ko pripelje Debeloglavov Ivan mlinarjevo Marijanico v gostilno.

„Jej!“ vzdihne Jera, povzdigne oči, da bi se skoraj preobrnila, in se potrka na prsa.

„Jej! Jej! Jej! Ta je tudi tak! Kdo bi si mislil!“ Njena duša je pogreznila oči v kozarec za kruhom, da bi ne videla vsega, česar se je bala videti. Oh, kako se je vse upiralo v njej proti ravno dovršenemu spoznanju!

„Oh, ni ga poštenega človeka več na svetu, zlasti kar je mladih! Čast Bogu, da sem že stara! Ta Debeloglavov! To imata stara dva za hvaležnost! Jej! Jej! Jej! Pa s to mlinarjevo se peča! Uh! To ni samo na sebi! Gotovo ima oni — bognasvari — kremplje vmes! Jej! Jej! Jej! Uboga Maruša! Koliko je reva že pretrpela zaradi njene matere! Koliko si je prizadejala z možem,

predno ga je preobrnila, zakaj — oh ta ženska, ta mlinarica — vsega je še imela v oblasti tudi potem, ko sta bila poročena. Ni zastonj jokala Maruša pred menoj, ker jo je Bog tako zapustil, da je morala sprejeti tega Ivana za sina! In njena punica! Oh, to je cvet, prav kakor mati! — Lej, kako ga gleda, da kar vanj leze. Ne, jaz nečem imeti tega greha na vesti. To se mora razdreti!“

Tako si je naštevala Jera sama sebi in snovala načrte za razrušenje znanja med Ivanom in Marijanico.

In Jera je nalašč čakala, dokler se nista odpravila.

„Nu, je pa dolgo trajalo, predno sta se naskakala! Eh, ko smo bile me mlade, bilo je drugače. Jej! Jej! Jej! Kaj še bo! Kaj še bo!“

Pred hišo je gledala za njima, dokler je videla po poti, tako rada ju je videla.

„E, da bi jaz imela jerbašček, ne bi mi prišla vidva danes iz očij.“

To rekši je prasnila po stezi v Hudo Luknjo. Po poti je mnogo mislila — —.

V sredo dopoldne prisopiha na Višavo Kokotova Jera na rokah s procko, v kateri je bilo do polovice jajec. Že iz navade je zavpila na pragu:

„Jajčke! Jajčke! Jajčke!“

Maruša je lupila krompir za južino, ko privihra v vežo Jera.

„Zmerom za jajci, Jera? Nič si ne daš počitka, ne bo prav“, sprejme jo Maruša.

Jera odloži procko in oddihujoč si obriše pot, ki ji je lil po obrazu.

„Joh! Joh! Joh! Kako je vroče! Skoro bi se mi srce stopilo v vročini.“

„Pa bi malo počivala, saj ti ne bode jajec nihče prevzel.“

„O, ti pa veš! Čič ne dá nič! Pa bi ne bilo kofka, pa tudi močnika ne, ako bi jaz tako-le čakala doma. In zvedela bi nič ne, kar sedaj vem. O, Bog nas varuj!“

In pogleda pomenljivo Marušo.

„Kaj pa, kaj veš?“

„Jehata! Saj ne smem povedati. Uh, še sedaj me je sram, kar sem videla . . . Ti ne veš!“

„I, seveda ne!“

„Pa bi morala vedeti!“

„Jaz?“

„Da, ti! Ravno ti moraš vedeti. Ti ne veš! O, Bog nas ne zapusti!“

„Kaj pa je?“

„Pa res ne veš? Ti si res slepa. I, pa saj nisi bila v nedeljo na Sloki gori, fant ti pa kaj takega ne pove . . .“

„Kaj takega vé naš fant?“

Maruša se začudi in preneha lupiti.

„Saj pravim, da je bognasvari vmes. Ta zna prikivati take reči! Ti, Maruša, ljuba moja Maruša, največja prijateljica moja, samo zato ti povem, nikar se ne prestraši, rajša kaj moli, jaz si pa moram olajšati vest, ne zameri mi za to, jaz si ne morem pomagati drugače, da ti to povem. Bog naj mi ne zameri, ker sem to videla. Vaš fant, ki sta mu vidva toliko dobrega storila, in ona punica, ki je hči mlinarice iz Samote, se imata — rada! Rada, pa prav rada, da veš.“

In zapiči oči v Marušo, da bi videla, kak učinek bo napravila ta novica.

Maruša se je prisiljeno nasmejala.

„Kdo ti je pa to natvezel?“

„Natvezel? Jaz vem! O, saj sem vedela, da kaj takega ne bo nihče verjel, tudi jaz bi ne bila verjela, ako bi mi bil kdo drug kaj takega povedal; saj veš, da ne poberem vsake, toda videla sem na — svoje oči in te vidijo — dobro. Vaš Ivan in mlinarjeva Marijanica se imata. To je pribito!“

„Ti si videla? Ti? Pa povej, kje si videla.“

„Nu, pa ti povem, da mi boš verjela. Na Sloki gori v gostilni pod goro. Sv. Jera naj priča, da je res.“

„Kdo bi si mislil!“

In Jera je odprla vse zatvornice ženske zgovornosti in mahala z rokami, da bi bolj živo dopovedala, kako je bila v gostilni pod goro.

Tako je gostolela na dolgo in široko ter olajševala si obteženo srce.

Maruša je pa poslušala in poslušala. Vzbuja se je nevolja, ki je polagoma pre-

hajala v jezo. Večkrat se ji je izvil globok vzdihljaj.

„Tako je bilo!“ S tem zagotvilom je končala Jera in si brisala obraz, na katerem so stale potne srage, zakaj človek, ki važne reči pripoveduje, se rad upeha.

„Ako je to res, potem to ni samo na sebi. Prav je, da si mi povedala“, izpregovori Maruša.

„O, ni samo na sebi, ne, gotovo je kaj vmes. Le čakaj, da vidiš! Meni, ki mi je težilo srce, ni dalo mirú. Šla sem včeraj v Samoto in sem mlinarici vse povedala, ker hočem, da se to razdere. Pa sem jo naletela. O, ta mlinarica, še sedaj jo ima bognavari v oblasti. Pa misliš, da je bila na dekliča kaj huda, kali? O, tej se pozna, da je moške zapeljevala.“

Maruši so se zasvetile oči.

„Kaj misliš, da je kaj dejala, ko sem ji sramoto njene hčere razkrivala? Niti z očmi ni trenila, ampak toliko, da me ni iz hiše vrgla; zapodila me je. Čak', baba, še jajca boš za menoj nosila! Dejala je: „Moja hči tebi nič mari. Za njo se ne brigaj! Jaz sem njena mati! Sama vem, kaj mi je storiti.“ Kaj sem hotela? Pobralla sem procko, saj sem videla, da jo ima še hudobec v oblasti, pa sem šla. Po poti sem kajpak molila za njo in za dekliča.“

„Prav si storila.“

„Vedela sem, da si ti drugačna mati; da veš, kaj je tvoja krščanska dolžnost, kadar veš, da pod tvojo streho biva grešnik. In vaš Ivan je grešnik, to sem videla.“

„Oh, kako sem nesrečna!“ vzdihne Maruša. „Ti veš, koliko sem trpela z možem, ki je imel znanje s to zapeljivo mlinarico iz Samote, sedaj pa še fant zaide v take peklenske njene nastave! Moj dedec je strašno dober in rada ga imam, vendar mi vedno nekaj pravi, da ima še sedaj za mlinarico jedno oko. Oh, kolikokrat sem že jokala zaradi tega, kolikokrat sem se že jezila in na! — sedaj je pa fant tak!“

„Da, tak, to sem videla!“

„Oh, kaj je meni početi? Tej mlinarici bi kar oči izpraskala. In ta fant! Vse bo

njegovo, pa nima pameti. O, tako se bo sam zajel! Jav! Jav! Šele sedaj sem se spomnila.“

„Kaj? Kaj? Kaj?“

„Oni dan jedenkrat sta bila oba, dedec in fant, v Samoti. Takrat se je to naredilo! Jej! kako sta me nalagala. Jav! Jav!“

Maruši je šlo na jok.

„Dejala sta, da jima je tele ušlo, pa sta imela z ženskimi opraviti. Sedaj vidim. Moj dedec s staro in fant z mlado! O Bog! Umrla bom! Meni ni mogoče živeti tako dalje. Stari je sam vsega kriv, da je tako, pa mene ujeđa!“

Ljubosumje, ki je nekaj dni mirovalo, vzbudilo se je in polastilo Maruše.

„To je zakon!“ pravi Jera in povzdigne oči. „Oh, kaka sreča, da sem ostala devica. Tak pekel, kakor je pri vas.“

„Pekel! pekel! Mene bo konec tukaj. Obupala sem . . .“

In Maruša se spusti v glasen jok. Jera, ki je bila mehkega srca, se ni mogla več zadrževati, in tudi ona se spusti v jok. Krasen duet je pretresal ozračje na Višavi.

Vsi prebivavci, kar jih je bilo doma, so bili ganjeni od te harmonije. Maček se je smukal okoli ženskih in se drl kakor v sušcu, priklenjeni sultan je tulil pred kaščo, kokoši so prikokodakale v vežo, in petelin se je čudil „kakaduk! kakaduk!“, iztegoval vrat in z jednim očesom gledal v procko z jajci, z drugim pa mačka, s katerim si nista bila dobra.

Tako sta se jokali Maruša in Jera.

Kaj bi bilo, ako bili drugi ljudje doma! Ti so daleč na senožeti sušili seno.

Maruša se je jezila na moža in fanta, mlinarico in hčer, sama nase, in Jera je kajpada pomagala, da je bil koncert popolnejši.

Ko se je Jeri že precej dolgo zdelo, ozre se na uro.

„O, strah, pol poldne, jaz sem pa še tukaj!“ javkne Jera in plane kvišku.

„Pol poldne že, krompir je pa še v procki!“ vikne Maruša.

„Maruša! Bog te potolaži! Nesrečna si, to vidim. Ko bi bila jaz na tvojem mestu, naredila bi red. — Imaš kaj jajček?“

„Jera, strašno rada bi ti postregla, pa vidiš, da nimam časa; poldne bo, krompir je pa še v procki. Vse ti prihranim, le kmalu se oglasi!“

„Pa gotovo!“

„Gotovo, le pridi!“

„Fanta primi v strah.“

In Jera pograbi procko in odjadra z zavestjo, da si je olajšala srce.

Maruša je pa lupila in premišljevala, premišljevala . . .

Opoldne seveda še ni bilo zavrelo, ko so prihajali lačni s senožeti in sedali k mizi, da bi zajeli.

Čakali so in čakali, da jih je minula potrpežljivost in je hlapec Jurij zavpil v vežo:

„V mojem želodcu je že odzvonilo poldne.“

Vsem je uhajal smeh; dekla si je morala tiščati usta, da ni razsula.

Pred pečjo so pa samo burklje zarožljale. Vsi so vedeli, da materi nekaj ni prav, in so si izpraševali vest, kdo je kriv.

„Mati, gotovo se ti je bila ura ustavila!“ povzame gospodar.

Toda neprijetna tišina je bila v kuhinji, da nihče ni vedel, kaj se še skuha. Gospodarja je začelo skrbeti.

„Gledat pojdi, kaj se je zgodilo“, ponorčuje se hlapec. „Nesreča se je morala zgoditi. Gotovo je mati onemela in prišla ob pamet. Zdi se mi, da sem slišal na senožet tuliti našega psa. Nekaj se je zgodilo.“

Gospodar je pa začel slutiti in je molčal. Vest mu ni ničesar očitala.

Naposled je postalo vendar mehko.

„Krompir!“ vzdihnejo vsi kmalu, ko prinese južino na mizo.

„Mislil sem, da se bo kaj posebnega zvarilo“, pravi Jurij.

„Tega pač ni bilo treba toliko časa čakati“, omeni gospodar nevoljno.

Gospodinja je na te besede vzrastla:

„Kaj? Ti in fant še tega nista vredna! Kdor si sklede prebira in žlice izbira, vedno slabo jé. V Samoti bi bilo seveda vse dobro.“

Pri tem ju strupeno pogleda.

Gospodar obledi, a Ivan zarudi in pobesi oči.

„Te je zopet vrag obsedel?“ vpraša gospodar mirno.

„Da! vrag! Mene je obsedel vrag, a tebe jezdi ona čarovnica iz Samote in tudi fanta. Jojmene!“

In ponovi se točka iz dopoldanskega vsporeda.

Seveda ni dišala jed gospodarju niti Ivanu.

Stari Jurij, navajen takih prizorov, je zajemal ravnodušno. Ker pa le ni hotelo zmanjkati, ni si mogel kaj in je pripomnil:

„Bog je dobro blagoslovil našo hišo. Nikdar ničesa ne zmanjka. Čim bolj lačni sedemo k mizi, tem več ostane. Bog nas ima rad. Naj nam skoraj pošlje tudi potrebno oljko.“

X. „Nič ni bilo nepoštenega!“

Tako je minulo nekaj časa. Na Višavi je vsak opravljal molčé svoje delo in premišljal, kar mu je bilo najbolj pri srcu.

Ivanu so uhajale misli v Samoto k Marijanici. Prvo sramežljivost in strah, ki mu ga je zadala zavest, da je njegova ljubezen očita, je srečno prestal.

„Marijanico imam rad, naj je to komu prav ali ne.“

Tako je dejal in tako ravnal.

Gospodar je mirno, seveda s krvavečim srcem, pričakoval, kdaj se poleže nevolja ženina, strast, ki je že izlegla toliko grenkih ur na Višavi. Naj si je še tolikrat izpraševal vest, nikdar mu ni očitala, da je on tega kriv. Nikdar ni pokazal najmanjše nezvestobe svoji ženi, nikdar ni dal povoda, da bi smela dvomiti o njegovem poštenju, a navzlic temu se je polastil žene oni grozni demon, ki ruši pravo, mirno zakonsko srečo.

Oh, seveda je imel rad mlinarico s Samote, ko je bil še prost, a odkar je peljal svojo Marušo k oltarju, niso uhajale njegove misli in želje od nje, in ko je videl, da žena ne vidi rada, ako kdaj govori z mlinarico iz

Anton Martin Slomšek.

Samote, ogibal se je je, samo da je ustregel ženi. Včasih se je nevoljen vpraševal, kaj je vendar krivo, da dvomi žena o njegovi zvestobi. Vselej mu je bridek smehlaj igral okoli usten in mislil si je:

„O, ko bi ji bil Bog dal kopico otrok, kateri bi ji dali dela in skrbi, ne bi imela časa pasti onega vraga, ki vedno išče, kdaj bi vgriznil in skalil mir in zadovoljnost, ki je največja sreča zakona. Ali sem morda sam kriv, ker je tako in ne drugače? Oh, gotovo ni volja božja!“

Debeloglav je mislil, da bo žena, ki je bila drugače najboljša žena, mirnejša, ko posinovi Ivana. Pa varal se je. Ljubila ga je sicer, a lastnega otroka ji Ivan vendar ni mogel namestiti, česar pa fant ni bil kriv, ker ju je slušal in ljubil kot najboljši sin. Debeloglav ga je imel rad, zato ga je peklo spoznanje, da zli duh, ki gospodari v ženinem srcu, tudi fantu ne prizanesi.

„To je preveč! To je vendar preveč!“ ponavljal si je večkrat. „Kaj je zakrivil fant? Kam še to pride?“

Ko se je zavedala Maruša, kaj je naredila v svojem srcu in strasti, da je zelo žalila moža, da ga je žalila po krivem, zbodlo jo je pri srcu, kes se ji je vzbudil in jokala se je. Ozirala se je proseče v moža, ki je ni hotel pogledati, in prosila ga je v srcu odpuščenja.

„Oh, da sem poslušala to Jero!“

Tako je vzdihovala.

„Ona je vsega kriva! Kaj mi take reči nanaša na ušesa, ki vse ni nič vredno! Pa kolikokrat mi je že kaj takega natvezla.“

Maruša se ni mogla dalje premagovati. Ko so se čez nekaj dnij spravljali spat, uderó se ji težko zadržane solze iz očíj ter glasno zajoka, poklekne pred moža, prime ga za roko in prosi:

„Janez, odpusti! Odpusti mi, saj me poznaš!“

„Žena! Nesrečna moja žena!“ izpregovori mož. Iz glasú je zvenelo bridko očitanje.

„Odpusti!“ krikne ona.

„To ti je že izdavno odpuščeno! Oh, žena moja, ko bi vedela, kako se mi smiliš!

Ti si suženj grde strastij — ljubosumja, ki ti ukazuje, ki tira tebe in druge v žalost in nesrečo. Tvoj vid je zamrežen in um ti je okužila grozna ljubosumnost, hči pekla, ki si izmišlja muke, s katerimi trpinči tebe in mene, da se nama potem zlobno reži . . . Žena, ljuba moja žena! Jaz vem, da mora biti tako, morda je kazen za mladostne grehe, vendar prosim te kot tvoj mož, prizanesi s svojimi sumnjami in trpinčenjem fantu. Ne greni mu mladega življenja in bivanja na Višavi, saj veš, posinovil sem ga. On bo najin dedič in naslednik. Saj on naj ima naju v dobrem spominu. Ivanu prizanesi! Fant je nedolžen.“

„Janez, morda se motiš!“ pravi žena potolažena. „Izvedela sem, da se peča s hčerjo one mlinarice iz Samote.“

„Tebi se morda samo zdi. Kolikokrat si že meni očitala zaradi one mlinarice po krivici! O, da bi je ne bil nikdar poznal!“

„Janez, to je pa kaj drugega. Izvedela sem za gotovo. Jaz pa ne maram, da bi kdo naših imel opraviti z ljudmi iz Samote; saj že zato v malin tje ne dajem.“

„Ti Ivana samo sumiš.“

„Jaz? Ne, ne! Povedala mi je Kokotova Jera. Vse mi je natančno povedala, da ji moram verjeti.“

„Kokotova Jera, hehehe!“ zasmije se bridko Debeloglav. „V tej ženski je vrag, ki dela po celem kraju zdražbe in prepire. Kolikokrat sem te že prosil, nikar se ne pečaj s to žensko, pa vendar nič ne maraš!“

„Janez, to je pa res, kar mi je povedala.“

In Maruša je povedala možu vse, kar je zvedela od Kokotove Jere.

Debeloglav jo je poslušal strmeč, smejoč se in zaklinjajoč Jero:

„Vražji jezik, da bi ji že odgnil!“

Cudil se je, s kako vnemo je žena vse to pripovedovala, kar ga je prepričalo, da žena to tudi verjame.

„Ne verjemi vsega!“

„Zakaj pa ne? Ali to ni mogoče? Ali si že pozabil, kako pozno je prišel Ivan s Sloke gore?“

„I, no — ako je malo poskočil? Mlad je, zdrav je, saj veš, da hoče noreti?“

„Pa s to mlinarjevo punico!“ ustavi ga žena in oči se ji zabliskajo.

Mož je spoznal, da se strast zopet oglašča.

„Jaz mu je nisem izbiral.“

„A prepovedati mu moraš, da si je tudi sam ne bo. Teh ženskih se mora ogibati!“

„Eh, morda ni bilo tam druge za ples, izbral si je pa mlinarjevo. Človek v sili pograbi, kar dobi, saj vem, kako je. S tem pa še ni zavezan.“

„Kaj? Nevarnost je. Prilika je. Z mlinarjevo se ne sme pečati, ne tako, ne tako. Jaz hočem to!“

V očeh ji je igral ogenj, močno je soplala, da je mož lahko spoznal, kako težko kroti svojo jezo.

„Bom pa fanta pokaral. Z mlinarjevo se ne bo smel več pečati.“

Žena je bila potolažena.

„In kadar ga bomo ženili, bomo mi izbrali.“

„Eh, kje je še to! In take reči — človeka zbirati, saj ženska ni pipec! Poiskal si jo bo že sam.“

„Pa če si prave ne poišče?“

„Eh, kako si čudna! Komaj ti je jedna skrb iz glave, že drugo poiščeš. Ta reč je sedaj v kraju, jaz bom zaspal.“

Tudi ona se je spravila, v postelji pa še naprej snovala, kako bodo fanta ženili.

Po dnevu je Debeloglav kmalu dobil priliko, govoriti z Ivanom na samem.

„Ivan! Zvedel sem, da si plesal z onim dekličem iz Samote. Pravijo, da hodiš za njo.“

Fant je zardel do ušes in pobesil oči v tla. To ga je izdalo.

„Toda nikar! Lej, mlad si še, nikar si že sedaj ne delaj znanja, ko ne veš, kaj še

pride. Doma bodi in ne hodi po gostilnah! Ako pa vendar kdaj greš, pojdi v pošteno družbo, da te ne bo treba biti sram.“

„Nič ni bilo nepoštenega.“

„Verjamem. Pošten bodi tudi v bodoče, ne žali matere, ker veš, da mati ne vidi rada, ako kdo le govori z onimi iz Samote. Ako si imel kaj z onim dekličem, pusti in pozabi in ne pohajaj več za njo!“

Fant je molčal, a njegovo srce se je upiralo takemu naročilu.

Gospodar je imel posvetovanje tudi s hlapcem Jurijem:

„Ali je fant po noči doma?“

„Kaj vem? Saj nisem njegova pestunja.“

„I, pa vendar kaj veš?“

„I, kaj? Prav nič se mi ne sanja o njem. Ko se zvalim v seno, odložim vso skrb za posvetno in zaspim in takrat se ne menim, ali leži še kdo, ali pa ne.“

„Jurij, ti si trapast!“

„Meni se zdi. Ako bi se brigal še za take reči, bil bi pa še bolj.“

„Vendar pa poglej včasih za fantom, tako-le zvečer, predno greš spat, da boš meni povedal. In kadar kaj zapaziš, povej meni, materi ni treba praviti.“

„Da, da! Je že prav“, obljubi Jurij.

Ko je bil pa sam, je godrnjal:

„Stara sta neumna. Privežeta naj ga! Mislita, da bom res za paznika ali za pestunjo!“

Ivan je bil nekaj dnij zamišljen. Njegova ljubezen je bila najedenkrat razkrita, in to mu seveda ni bilo ljubo.

Ko je pa zopet našel pot v Samoto, postal je boljše volje in je bil gostobesednejši s hlapcem Jurijem, ki seveda ni videl nič, ni slišal nič, ker je bil — to vsi vemo — gluh.

Čas je hitro potekal.

(Dalje.)

Ali sem res umrl?

(Spisal *Kancijan.*)

Ob robu hriba je srečal trudni večer mlado noč in s sanjavim pogledom, kakor ljubimec v ljubimko, je pogledal v nje črne oči.

Ta pogled je bil pozdrav svidenja in pozdrav ločitve ob jednom.

Večer je odplul v hrib kakor lahen veter in se izgubil med temnimi smrekami in osivelimi hrasti, bogvedi kam. Noč pa je hitela kakor meglica naprej v — vas.

Iz naročja so ji kipele sanje na levo, na desno . . . kroginkrog.

Naša koča je najbližja hribu. Komaj vidno so se zamajale mladoletne cibare, kakor da so začutile sanje, ki so dihale mimo njih skozi okno v sobo — k meni . . .

1.

Hitra, lokava bolezen je zastrupila zadnjo kapljico moje krvi, zamorila zadnjo mrvico moči v mojih žilah. Okrog postelje je zvenela preplašena, sočutna govorica in odmevala mi je v duši kakor klepanje smrtne kose. Gotovo! Kosa je zapela. Dva . . . tri vzdihne. Mir s teboj, telo! — — —

Na desni strani je nekaj zašumelo in za-blestelo — angel. Angel? Koliko nedolžnih večerov sem se pogovarjal ž njim v otroški molitvi kakor z dobrim znancem; koliko sem slišal o njem, a videl ga nisem nikoli, in vendar sem v njem takoj spoznal svojega angela variha.

Marsikdaj sem v mračnih hipih zahrepenel po tem nebeškem obličju, po tej roki s kelihom tolažbe, a v tem trenutku sem se ga nenavadno zbal.

Za menoj je ležala moja preteklost: Zapuščena trata, gosto prekrižana s stezami in stezicami, na vsaki vihra banderce z geslom: „Za veseljem!“

Pred menoj se je širila prihodnost, kakor nepregledna meglena pokrajina. Ali je morje, v katero se pogreznem za vselej? Ali je

močvirje, ki je bom moral prebroditi, predno pridem do gaja večne Pomladi? Rad bi vedel, kaj naj poklonim rajskemu vratarju, da mi ne zabrani vhoda.

V megleni negotovosti je šinila vame angelova navzočnost žarek tolažbe. Razkril sem mu željo.

Sveti mir obličja se mu je prelil v napol prijazno, napol resno vprašanje:

„Ali si pridno prebiral sveto pismo?“

Zopet hipen trepet . . .

„Sem!“

„Kaj kličejo vsi listi in vse strani od prvega poglavja ‚Geneze‘ do zadnjega poglavja evangelistovega ‚Skrivnega razodetja‘?“

V zadregi sem na tihem ponovil besedico: kaj.

V nebeščanovih očeh je zasijala usmiljenost, kakršne doslej še nisem videl. Pri tej usmiljenosti so se odpočile moje misli, kakor da so že rešile vprašanje, in duša je udano, proseče strmela v angela.

Umel me je. „Ljubezen kličejo vsi listi“, je odgovoril sam in izrekel besedo „ljubezen“ z jasnim, močnim naglasom. Tako govori le tisti, ki pozna važnost in vzvišenost ljubezni.

„Kaj je ljubezen?“ sem vprašal s prirojeno radovednostjo (svet bi rekel ukaželjnostjo).

Krilatec se je lahko nasmehnil, najbrže moji nevednosti.

„Izraziti ljubezen se pravi: pronikniti skrivnost vseh skrivnostij: Sveto Trojico. Ljubezen je ljubezen!“

„Idem per idem . . .“ sem podvomil.

„Ljubezen je ljubezen“, je vnovič zatrdil, „zanjo ni nobene opredelbe. Če jo hočeš vsaj nekoliko spoznati, strezi nje hrepenenju!“

Z gracijozno lahkoto je dvignil roko v znamenje odhoda. To sem zapazil le tako

mimogredé. Vso mojo skrb so prevzele zadnje angelove besede.

Hrepenenju? O, v meni je vedno plamtelo hrepenenje. No, včasih je malce zadremalo, pa se je vzbudilo še z večjo silo. I danes hrepenim v trojnem hrepenenju po dragih krajih: po vasi, po hribu, po kapelici. Na teh krajih sem marsikdaj čutil nekaj skrivnostnega, neizrazljivega . . . ljubezen? Morebiti jo najdem in jo radosten poklonim Večnemu pred sodni stol.

Nekako domače sem zaprosil dušnega variha: „Zlati angel moj! Dovolj mi nekaj časkov! Rad bi ustregel tebi in svojemu hrepenenju.“ Skrivna moč me je približala k njemu, tako da sem se dotaknil njegovih lahno se zibajočih, prelestnih kril.

In zopet mu je zasijala v očeh dobrodušnost, res, skrajnja potrpežljivost. Zganil je z glavo in izginil.

2.

Baš sem se dvignil nad vaške kočice, ko je zapel mrtvaški zvon z visokim, žalujočim glasom.

Bliskoma so pustile klepetave ženice opravila in v prisiljenem strahu so sipale besede s praga na prag.

„Kdo? — — Nisem dobro slišala! — Kdo, praviš?“

„Jelšanov, no!“

„Ni mogoče! Skoda mladega življenja!“

„Oh, saj pravim: škoda! Žalostna mati!“

Stopile so druga k drugi (najsilnejša se je spotaknila ob prag) ter naštevale lepe lastnosti, ki sem jih kazal ob vsaki priliki toliko . . . toliko . . . toliko, da se ne more povedati. In vendar so jih povedale. Pravile so o mojem blagem srcu, ki so je tako poznale, kakor jaz njih resnicoljubnost. Pač bi bil vesel teh ženic, da niso nekdam ravno nasprotno govorile.

Jeden up je ugasnil. Na vasi je ni! Ko bi tudi bila, te klepetave ženice bi gotovo prepodile mojo boječo ljubezen.

3.

Na travniku, med hribom in vasjo je tekkel sosedov sinček za metuljčkom, pav-

linčkom. Nacek je bil moj najljubši otrok v vasi. (Bil sem njegov obljubljeni birmski boter). V modrih očeh mu je včasih trenutoma nekaj zažarelo; najbrže sta se v njih poljubili nedolžnost in radost.

Taka krasna očesca je imel tudi pavlinček na robu baržunastih kril. In še celo štiri, kakor ga je z veseljem opazil Nacek, ko je obsedel metuljček na gostoljubni kresnici. Na krilih se je izpreminjala barva v barvo: rdeča v rjavo, rjava v modro . . . vse . . . vse, kolikor jih je sploh poznal. Naša Marica — je pomislil deček — ima s podobno svilo obrobjeno jopico, zimsko jopico. Sedaj je poletje. Malce je pozabil, kakšen je pravzaprav tisti rob, a toliko ve: tako bisernosvetal kakor pavlinčkova krila ni!

Počasi, po prstih, s klobukom v iztegnjeni roki se je bližal zaželeni stvarci. Pa starikave travice so v pritajenem šumenju opozorile metuljčka, naj zbeži.

Metuljček je zletel in se porogljivo premetaval v zraku . . . Nacek je gledal za njim do zadnje črne pikice.

Šele sedaj mu je zašumelo v ušesih zvenenje mrtvaškega zvonca. To se pravi, slišal je že preje, a ves zamaknjen v pavlinčka se tega ni zavedal. Prvi hip je z zvoncem vred ponavljal smrtni pozdrav: „z Bogom . . . z Bogom!“ Babica mu je pravila, da tako spremlja zvon dušo „iz tega kraja v drugi kraj.“ Zatem je utrgal kresnico, na kateri je sedel metuljček.

„Pekel, vice, nebesa . . . pekel, vice nebesa . . .“ je venomer ugibal in pazno iztikal iz cvetke list za listom.

„Vice!“ je naznanil zadnji list. —

Nacek je zmečkal v roki obtrgano kresnico. Ustnice so se stisnile v izraz nezadovoljnosti. Spomnil se je — seveda bolj nejasno — bolnega botra. Morda je zvon njemu pel: z Bogom? Vendar ta misel ni bilo posebno težka: Boter je zaspal, pa se vzbudi, pa se popeljeva k birmi . . . Otročja misel, pa bi lahko osramotila marsikoga v zrelih letih.

Deček je hitel nazaj v vas, jaz pa naprej.

4.

Nasproti mi je pridehtel vonj smrek, ki stražijo na vznožju hrib z vsem njegovim krasom in bogastvom.

Senčni gaj v zelenem naročju hriba — moj nezabni prijatelj!

Prijatelj? Da!

Pravi prijatelj je živ zaklad. In to si ti!

Le brezčutna vsakdanjost more reči, da v tebi ni zakladov; le pol slepa kratkovidnost ne pozna tvojega bogatega življenja.

Kadar začutiš prve pomladne dihe, od radosti vzkipiš: svet pravi, da brstiš. V gorkih majevih objemih ti vzklijejo smehljaji: svet misli, da cveteš. Včasih priveje od vzhoda temna tožnost, od zahoda se pripodi mrzel veter, nad tvojimi vrhovi se zlijeta v rahel, belkast pajčolan: tedaj rekó, da se sklanja k tebi zima.

Kadar vró silna čustva v ljudskem srcu, primerjajo je valovitemu studentu... Zakaj pa bi ta-le kipeči griček, iz katerega teče neprestani vir, zakaj bi to ne bile grudi, iz katerih izvira večna pesem: veličastna v ranih solnčnih žarkih, čarobna v tihih večerih, a povsodi najzvestejša slika tega hriba? — Sedaj raste, sedaj pada, kakor grički in dolinice, mimo katerih in po katerih se vije. Včasih je drobno penasta, mirna, kakor breze gori na robu; včasih se podé po njej valčki, v podobnih valovih ziblje vihar vrhove tvojih dreves.

V tem viru — oprosti! — v tej pesmi je naslikano tudi moje življenje.

Ko sem te zadnjikrat, dragi hrib, obiskal v svojem telesu, še nisem tega jasno gledal...

Kakor rubinovi stebri so žareli hrasti v zarji. Na vseh vrhovih in vršičkih je šumela jutranja molitev. Z vej so poletavale tice — tvoje misli. Hitele so gori k cerkvi, obsedele na zvoniku, pele in pele, kakor bi izlivale v sveti hram tisto jutranjo molitev.

Jaz sem legel na tvoje mahovite grudi. Tisoč in tisoč biserov je lesketalo na njih in drug za drugim se je raztopil, kamor je dahnila toplota mojega telesa.

Za bisere sem dal zdravje. Bridka zamenala!

Odslej sem te le v mislih obiskaval. A tudi ti si zvesto mislil name. Saj so me vsak dan pozdravljale tvoje tice tam med drevjem, pred našo kočó. Le tiste zoprne sove, ki je pela zadnje noči na vrtu, vem, te nisi poslal ti... Samovoljno je ubežala, ko si spal. Res sem se bal poroke s smrtjo in težko sem izdihnil tisti: „da.“ A ko bi prišlo še enkrat do tega, bi tako lahko klical: da, da, da!

Duša, ločena od telesa je prosta, kakor iskra izkresana iz kremenca. Živi le zase, streže le svojemu hrepenenju...

Nad hribom plava, gleda, išče. —

5.

Po poti, ki vodi kroginkrog hriba, je stopalo gosposko dekle. Kostanjevi lasje so bili spleteni v visoko polžasto frizuro, klasično čelo z lahno potezo v sredi, ovalno, zgorej živo zardelo lice, velike oči z omamnim pogledom.

Oblečena je bila v svetlordeče krilo, na razcvetelih grudih se je ob vsakem koraku zazibala zlata verižica, v desnici je držala solnčnik, z levico se je igrala po njegovi elegantni, srebrni kljukici.

Od trenutka do trenutka se je ozrla po strani, kjer se je pomikala nje senca v povečanih, a precej pravilnih oblikah. Še celo vitke sence je bila vesela, pa naj bi ne bila ponosna na svoj vilin stas?

Počasi se je sklonila ob potu, kjer je rastlo navadno zelenje: detelja, pripotec, re-grat, kopriva.

Iz srca ji je privrela pesem:

Fantje so pridirjali
s štirimi kolesci,
vzeli so mi rožico
s štirimi peresci.
Fante pa so sapice
potoma napadle,
štirilisto rožico
z voza jim ukradle.
Sapice, ve, sapice,
kam ste srečo nesle,
kam ste mojo dražestno
deteljico stresle?...

Prsti so pozorno tekali med zelenjem. Sama triperesna deteljica!...

Z nevoljo je prasnila po zelenju, kolikor je je mogla doseči. Skeleča kopriva se je maščevala nad tako predrznostjo.

Dekle je vzdihnilo s pridušenim glasom...

Na tem sem spoznal svojo nekdanjo — ljubezen. Približal sem se ji zaviti v megleno, srebrno tančico prav kakor duh.

„Resedica! (Tako sem jo nekdanj krstil.) Ali iščeš sreče zame, ali zase?“

Nobene besede, nobenega pogleda.

„Če je iščeš zase, slušaj mene! če pa zame: pojdi z menoj!“

Krenila je s pota na livado. Iz rožic so vstajali spomini in dnevi, ki sem jih posvetil njej, samo njej. „Resedica“ si je zakrila obraz s solnčnikom. Moj klic se ji je zdel kakor klic iz groba.

Resedica! Vse življenje, ki sem je daroval tebi, je bila zmota, silna zmota. Ti nisi prava ljubezen. Prava ljubezen je večna, a ti si se mi smehljala le do groba. Mislila si, da živi v meni le srce, drugega nič; do duše nisi nikdar prisvetila s svojo gorkoto.

Ne! Jaz nisem bil tvoj — tvoj je bil le tisti, ki leži tam pod hribom, pod nizkim krovom na mrtvaškem odru. Tisti! Jaz ne!

Po kaj bežiš pred menoj? Časi, ko smo se lovili, so minuli. Ulovili smo se sicer pozno — a žalibog! prerano...

6.

V hrepenenju sem poletel doli na vas pred Lurško znamenje.

Vselej je gorela pred Marijinim kipom polsrebrna lučca, le tedaj je spala črno spanje. Tema v znamenju, tema v moji duši, tema povsod...

S košate jablane, ki objema znamenje od vseh strani, je pal nezrel sad...

Na vencu, visečem nad Brezmadežno, se je pojavil sijaj, kakor gloriola izveličanih duhov. Iz sijaja mi je govoril skrivnosten glas:

„Glej! Kakor to jabolko z jablane je pala tvoja duša z drevesa življenja...“

„Z drevesa življenja? Večnega?“ sem preplašen vzkliknil.

„Večna sreča ti je ugasnila, kakor ta le večna lučca.“

— Gloriola nad vencem se je vidno razširila. V njej se je zazrcalila moja duša kakor grozdek iz samih črnih jagod — iz samih težkih mislij.

„Pred kratkim časom se je mudil na tem kraju tvoj angel. Z dolgim, žalostnim pogledom je gledal v obličje prečiste Device in v globokem vzdihu je ugasnil večni plamen. A ti?!“...

„Ljubezen sem iskal.“ Izkušal sem poudariti besedo „ljubezen“ s tako važnostjo, kakor preje moj skrbni angel, pa se mi ni posrečilo...

„Nesrečnež! Nevednež! Kdaj si še slišal: Hitite na vzhod in iščite ljubezni; jadrajte na zahod in našli boste ljubezen? Ta sveti ogenj plamti v nesmrtni duši, ki hrepeni po večnem in prezira vse minljivo...“

Molk in mir! Le jaz in moj kes sva žalovala...

Na nebo so prihiteli oblaki kakor ovčice na pašo. Ah! v neznano večnost moram... sam, sam, brez vodnika, brez ljubezni...

Nad vasjo, prav iznad naše kočice se je dvignila v višave krotka golobica in prodirala oblaček za oblačkom...

V istem času je slonela ob mojem truplu — mati. Med koščnimi prsti ji je zvenel rožni venec, blagoslovljen na svetih Višarjih, ustna so prosila vdano... ponižno: Večna luč naj mu sveti!

Molitev ponižnega človeka prodira — oblake.

Tista golobica je bila molitev moje matere. Spel sem zanjo mimo razgrinjajočih se oblakov kvišku... više in više — do rajskih vrat. Pred golobico so se odprla, za menoj so se zaprla...

Daleč v oblakih je nekaj zagrmelo. Zazdelo se mi je, da je odmev božje sodbe. Stresel sem se in pol nezavesten sem zaklical:

„Ali sem res umrl?“

Spričo silnega strahu in lastnega klica sem se predramil — iz sanj... Ko sem bil zadremal je imel veliki kazalec na stenski uri še deset minut pota do pete ure; ko sem se vzbudil, še štiri.

Kaj vse človek včasih doživi v šestih minutah . . .

* * *

Na steni, tik moje postelje, visi slika angela variha. Po ozki, trhli brvici stopa dete, pod brvico se podé togotni valčki, na bregu, v zavetju nizkega grmiča, dehti vijolica. Dete se ji smeje v sladkem upu . . . Nad nevarnim prizorom počiva angel.

I jaz sem se nasmehnil: Brvice mojega življenja še ni podrla smrt. Še me čaka

večna sreča na onem vzvišenem kraju . . . Krog mene divjajo jezni valovi, a nad menoj se razprostirajo skrbna krila božje ljubezni.

Ali včasih me vznemirja v spominu tisti sen o smrti. A ne takrat, ko ostavljajo prijatelji mojo sobo, kakor pogrebci gomilo žalosti, tihote in samote. O, takrat — nikdar! Le kadar zavlada v duši hladnost in praznost, zatrepeta mi na ustnih boječe vprašanje: Ali sem res umrl?

Lužarji.

(Slika. — Spisal I. S.)

Veter je zavel, visoki, košati vrhovi mogočnih hrastov so se zganili, nad gorsko kočo je zašumelo listje staremu Lužarju znano pesem. Po drevju so se podile srake od veje do veje, pomajale na vsaki nekolikokrat s svojim dolgim repom in kričale. Starec je vse z veseljem poslušal in opazoval . . .

Visoko vrh gorskega grebena je bila koča, v kateri so že od davnih dnij prebivali Lužarji. Ljudje so rekli zato: pri Lužarjih. Najbližja vas je bila precej niže; koča je bila torej na samoti, na gorski samoti, a ni bilo niti pusto, niti preveč samotno na Lužarjih. Mimo je peljala ozka gorska pot na obeh straneh, zarastla z živo mejo, iz katere so se dvigali visoko vzrak mogočni hrasti, vedno zelene smreke, široke črešnje. Drenovje, leščevje in drugo grmovje je bilo prepleteno s srobrotom, da je bila živa meja skoro neprodorna. Po tej gorski poti ni hodilo kdove koliko ljudij; hodili so po njej največ Lužarji, goveda in drobnica, kadar jo je čednik zagnal na daljnji Jelenji Vrh; poleg tega pa je hodil tu tudi Lužarjev racman s svojo družino, ko je racal od luže do luže. Živa meja pa je bila tudi najboljša ograja Lužarjevim trem njivam in malemu vrtu, ki se je bil razrastel okoli hiše. Tako

je bilo torej pri Lužarjih, ali to so bili Lužarji, kakor so ljudje v ne več znani dobi nazvali ta kraj zaradi obilice luž, ki so stale ob ozki poti in bile prebivališče neštetim žabam. Vsak večer so ti „lužarji“ z zamolklim glasom vpili po znanem načinu, da se je čulo celo doli v bližnjo vas. Le ob največji suši so izginili ti prebivavci, da so se potem ob prvem deževju zopet oglasili s svojim zborom. Nad tem gorskim gnezdrom so krožile dan za dnem jate tic; visoka drevesa okrog Lužarjeve koče so jim bila priljubljeno prenočišče. Na košatih hrastovih vrhovih so gnezdile vrane, tropi kavk so vselej počivali nekaj časa tu, kadarkoli jih je pripeljala pot mimo. Celu kragulji niso bili redki, bali se niso niti starega Lužarja samega niti njegovega ropotca, katerega je postavil Lužar, da bi tako varoval mnogoštevilno domačo perutnino pred požeruhi. Raztrgana streha Lužarjeve koče je dajala prijazno zavetišče in prenočišče vrabcem, ki so kričali po strehi kaj predrzno, kakor da opevajo hišno siromaštvo ali proslavljajo njeno gostoljubnost, katero so pa pogosto na njivah prav nehvaležno plačevali. Koča sama ni bila nič posebnega; bila je lesena, skrita med drevjem, in poleg nje je stalo še dvoje majhnih hišnih poslopij.

Stari Lužar je ležal pred hišo in gledal pod jasno nebo: le sedaj pa sedaj sta dva siva oblaka tam v daljavi vznemirila njegove stare oči. Kadar ju je pogledal, povetil je košate sive obrvi bolj na oči, nekaj zamrmral, zmajal z glavo in puhnil dvakrat zaporedoma dima v zrak. Kadil je tepko, katero je začel takoj zopet ogledovati. Z vidnim zadovoljstvom jo je opazoval dolgo

štirideset let. A sedaj! Nova cev je bila trdna, zato je z zadovoljnostjo gledal svojo tepko-okovanko. Gotovo je pri tem mislil zopet na sina in na njegovo nespametno ženitev, a molčal je in miril v mislih sam sebe, češ, stori, kakor hočeš, kakor si boš postlal, tako boš ležal. In prikimal si je. Poslušal je dolgočasno, enakomerno ropotanje ropotca, ki je bil narejen na vse štiri sape in je

Glavna vrata v Pekingju.

časa; pred nekaj dnevi ji je bil naredil novo cev iz orehove vejice, to je bilo ravno takrat, ko se je sprl s starejšim sinom zaradi ženitve. Da, da, prav takrat je bilo, ker je v jezi zgrizel staro cev, v jezi na sina, ker se mu ni ženil po volji in se mu še danes neče; in gorje tepki, ki je spremila že velik del njegovega življenja in mu je bila vselej najboljša prijateljica, gorje ji, ako bi bil imel še tiste zobe, ki jih je imel, ko je bil star

„Dom in svet“ 1900, št. 16.

tolkel ob koso. Nataknjen je bil na dolgem drogu in privezan na najvišjo jablano: njegovo ropotanje je bilo grozeče in nekako mrtvaško, a Lužarjeva ušesa so bila tega navajena in poleg svoje starosti ni občutil niti pri tistih počasnih udarcih na koso nič posebnega. In kadar je privedel preko gorskih grebenov kak močnejši veter, začel je ropotec hitreje in močnejše s svojim drin, drin — drin, drin . . . In tedaj je starec vselej z

veseljem obrnil nanj svoj ostri pogled in celo mislil, ali je primernejše reči ropotec, ali klepetec, ker ropota in klepeta, in tu se je spomnil tistega gosposkega človeka, ki ga je nekoč vprašal po imenu te naprave in je celo obe imeni takoj zapisal. „Vsakovrstne reči se dogode tudi na Lužarjih“, mislil je starec. Pogosto je tudi ugibal sam pri sebi, ali ropotec kaj koristi, ali nič, ker, povemo naj vsem čisto resnico, vsako poletje je ob priliki prešlo kako pišče, ali tudi kokoš na veliko jezo Lužarju. Braniti se je moral različnih sovražnikov: poletu ropnih tičev, po zimi pa lisic.

Kdo bi si upal trditi, da je dolgočasno na Lužarjih? Stari Lužar, ki je preživel vse življenje razven treh vojaških let tu gori, je gledal te gozde, te vrhove, te hraste, a se ni dolgočasil, ko jih je gledal zopet in zopet, ni se še naveličal življenja. Nosil je na svojem nekoliko upognjenem hrbtu precej junaško sedem križev, katerih mu ni mogel drugi odvzeti kakor bela smrt, ki je pa, kakor je kazala zgodovina Lužarjev, navadno pozabljala na skrite Lužarje. On je ni še čakal, niti mislil ni nanjo. Naveličal se je res n. pr. obdelavati ono troje kamnatih njiv, kjer leži marsikatera njegova sraga podorana, zakopana; naveličal se je, ali pravzaprav težilo ga je orati, kositi: vse to mu je prizadevalo mnogo težav, a bil je trdna korenina in ne bi se bil ustrašil še vsakega, ko bi bilo ravno treba: no, Bog mu je dal, hvala Bogu, dva sina, in mir besedij! Na svetu se mu je zdelo prijetno in v njegovem sedanjem stanju — prejšnja leta so bila bolj jalova — sedaj bi ga bil lahko marsikdo blagroval, kak nezadovoljnež celo zavidal, in stari Lužar bi bil res popolnoma zadovoljen, le ženitev, ta ženitev in pa starejši sin — — A, bodi! Zaradi tega skoro ni bilo vredno kaziti si lepih dnij. Ležati pred svojo hišo, gledati po teh gorah in črez te zelene gozdnate vrhove in preko golih daljnjih grebenov tje po širnem svetu, ali pa zreti po jasnem nebu, ugibati o raznih daljnjih krajih, zapominjevati si, kolikokrat na leto se bo videl Št. Janž iz megle in ona

podružnica nad njim, kaditi svojo tepko-okovanko, poslušati ropotanje svojega ropotca, pasti dvoje domačih koz, poslušati krakanje vran, šumenje hrastov, regljanje žab in poleg tega morda še kdaj požreti kak dober požirek domačega prepaljenca — tega se on še ni naveličal, tega ne, nikdar ne — — Bog daj še nekaj lepih dnij na Lužarjih! Irhaste hlače so bile še trdne, platnenih srajc je imel še čvetero in črevljev z visokimi golenicami, dobro podkovanih in trdnih, še dva para, žametast telovnik s posrebrenimi gumbi je bil še dobro ohranjen, kožuh je bil skoro še nov, kučma še v najboljšem stanu —: torej se je dalo sklepati, da ima starec namen še preživeti nekaj dnij na Lužarjih in da se ne misli še umakniti tako kmalu, kakor bi si kdo mislil, ali celo želel. O, ne! A sin? Iz koč se je slišala ura, ko je bila dvanajst s precej čistim glasom. Na sosednjem vrhu je zapel slaboten zvon — poldne: Ave Marija... Lužar se je odkril in molil. Na pragu se je prikazala stara ženica, žena Lužarjeva, drugi glavni člen stare Lužarjeve rodbine.

„Jest bi šel, stari“, je rekla, ko se je mož pokrtil, mogočno se pokrižavši.

„Pa pojdem!“ in brez obotavljanja, — lepa lastnost, — je odšel za njo v vežo.

Notranjščina koč je bila popolnoma primerna njeni zunanji podobi. No, Lužar jeni opazoval mnogo, ampak je hitel za mizo, na kateri se je kadila vroča jed. Danes sta bila torej za mizo le dva Lužarja, gospodar in gospodinja, dasi jih je bilo v resnici več.

„Onega ni še?“ vprašal je stari in premeril svojo ženo, ki je zibala svoje brezzobe čeljusti in največ pazila na svojo žlico. Stari je nekoliko postal, potem pa zopet jedel.

„Ne še“, je rekla tiho Lužarica in nadaljevala svoje resno delo.

„Ne še“, ponavljal je starec, „ne še, a kdaj se mu izljubi priti domov?“

„I, glej ga, kdo naj pride k tebi, kakšen pa si, kdo naj se pogovori s teboj?“

„Kakšen sem, kakšen, glej je, babe! Jaz sem gospodar, in moje je vse, vse, torej imam vendar jaz prvo besedo, a ne otroci,

katere ti celo podpiraš v svojeglavnosti.“ Pa ne mislimo, da je stari Lužar kdove kako vzrožil ob teh besedah, ne, govoril je čisto mirno in celo parkrat prenehal, da je mogel iznova založiti, ker se ženica ni nič ustavila in se je bal zaostati.

„Kaj podpira, kdo podpira? — Kako si siten! Pusti in ne roji za vsako malenkost!“

„Kaj rojim? Jaz ne rečem ničesar, niti tako, niti tako; pa naj po svoji glavi naredi, če je tako boljše.“

„Kaj ne bo; saj je pri pameti, menda že ve, kaj dela.“

„Ve, ali pa ne ve.“

„Kako ne bi vedel, saj je trideset let star, torej mislim, da ni več otrok.“

„Ni otrok, a dela po otročje.“

„To se samo tebi zdi; če je za nas vse prav, pa naj bo še zate.“

„Saj je, saj je, a popolnoma po volji mi ni.“

„Kaj ti ni nič za otrokovo srečo, če ima ono rad, pa naj ono vzame.“

„Pa naj jo!“

„Ž njim boš srečen tudi ti.“

„A, kaj — vedno tista sreča!“

„I, za božjo voljo, kakšen si, glej ga no, to je prvo.“

„Pa naj bo!“

Nekaj časa molk.

„Saj so tudi tebi ono Marušo ponujali, pa je nisi hotel.“ Starka se je malo nasmejala in odložila žlico. Mož je bil premagan; začel je gledati skozi okno. Kdo ve, ali se je oziral po vremenu, ali je gledal vrhove velikanov hrastov, ali pa v zraku krožeče vrane, če morda ne onih spominov iz srečne dobe, ko je njegov oče izpustil iz rok gospodarstvo na Lužarjih in prepustil vse težave

in skrbi svojemu sinu, ko je nekaj tednov potem pripeljal mlado, sebi primerno nevesto na svoj dom in začel ob njeni strani srečne dnove, katerih mu ni kalila nobena posebna nesreča do današnjega dne, hvala Bogu. A sedaj je prišla vrsta nanj, in čutil je nekaj neprijetnega pri misli, da neha on kraljevati na Lužarjih.

Zopet se je krepko poprijel in vstal. Ko je nekoliko premišljal, obrnil se je k starki in rekel:

„Ponj bi šla, stara.“

„Kaj?“ začudila se je in ga z malim nasmehom pogledala pol vesela, „pa ti pojdi, ti, ki si ga spravil od hiše, da se sedaj potika, nadlega, po nepotrebem doli po dolinah, nama v sramoto in sebi in svojemu dobremu imenu v škodo, da porekó ljudje: Glej, pijanca sta vzredila, sram ju bodi...“

„Kaj sem ga jaz tako učil, ali pa ti? Ali nisem vedno in vedno ponavljal: ‚Janez, pamet, svet je velik, Lužarji so majhni, a zate največ vredni, več kakor celi svet: pamet, pamet!‘ A kaj, če ne sluša?“

„Jaz ne morem pomagati“, je rekla mati in komaj zadrževala jok, pripravljala je že predpasnik, da si otare prve solze, ki bodo po mnogih že prelitih privrele na dan zaradi teh nepotrebnih navskrižnostij, ki so nastale ob sinovi ženitvi. On je premišljal, ali bi šel, ali ne. Odšel je molčé ven, ona pa je vsa objokana odnesla posodo v kuhinjo — a v srcu se je veselila, da se stvar na dobro obrača. Starec je odšel v hlev, potem pa se je vlegel zopet v senco na svoje navadno mesto, in zopet je gledal in opazoval njemu in nam znane prikazni in podobe. Dan je bil miren in kaj prijeten, dasi malo prevroč. Preko gorskih grebenov je vel hladilen veter, in hrastje so šumeli, šumeli... (Konec.)

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Drugi mož, ki smo ga že ob opisu anarhizma ob kratkem spoznali, ki je pa tu, ko govorimo o ruskem socializmu, še značilnejši nego Hercen, slove Mihael Bakunin. Tudi ta — ruski plemič in častnik — se je nasrkal socialističnih idej pri francoskih pisateljih. Kmalu je pričel zbirati krog sebe somišljenike in kovati ž njimi revolucijske naklepe. To ga je spravilo v razne preiskave; da bi se ognil ruski policiji, je ubežal l. 1848. v zapadno Evropo in sicer najpreje v Šlezijo. V Vratislavi je vstopil v demokratsko stranko. Tistega leta se je tudi udeležil slovanskega shoda v Pragi. Že takrat sta se z Marxom jela grdo gledati. Marx ni mogel videti Slovanov. Pisali smo že v svojih pomenkih o tej stvari, a da se bo lože umeval njegov spor z Bakuninom, priobčujemo tu nekaj Marxovih izrekov iz l. 1849. in 1850.¹ O Čehih pravi tako-le: „Umirajoča češka narodnost je l. 1848. zadnjič poskusila zopet si pridobiti svojo življenjsko moč. Ta poskus se je ponesrečil in dokazal, da more Češko živeti le še kot del Nemčije, če bo tudi nekaj njegovih prebivavcev nekoliko stoletij govorilo jezik, ki ni nemški.“²

Slovani so se l. 1848. potegnili za Avstrijo. Zato jih napada Marx: „Češki in hrvaški panslavisti so delali naravnost v rusko korist; izdali so revolucijsko stvar z avtorizacijo neke narodnosti.“³

O slovanskih jezikih piše tako-le: „Razni slovanski jeziki so ravno tako različni med seboj kakor angleščina, nemščina in švedščina.“⁴

O boju za narodni obstoj slovanskih rodov pravi: „Razdrobljeni ostanki mnogih narodov, katerih narodnost in politična življenjska sila sta bili že izdavna zadušeni in ki so bili torej tisoč let sem prisiljeni hoditi za mogočnejšim narodom, ki jih je bil premagal: te umirajoče narodnosti, Čehi, Korošci (ti smo po Marxu Slovenci. Op. p.), Dalmatinci itd. so poskušali splošno zmedo l. 1848. uporabiti za to, da bi obnovili tiste politične razmere, ki so bile l. 800.“¹

Marx pravi, da so Nemci s svojo „telesno in umstveno silo“ premagali Slovane. Ponemčevanje se more po njegovem ustaviti šele, ko pride na mejo velikih, celotnih, nepotrlih narodov, ki so sposobni živeti samostalno narodno življenje, kakor so Madjari in nekoliko Poljaki; naravna in neizogibna usoda teh umirajočih narodov je, da se pusté razdrobiti in izsesati po svojih močnejših sosedih. — „To seveda ni prijetna prihodnost za narodno častilakomnost panslavskih sanjačev, katerim se je posrečilo razgibati del Čehov in Jugoslovanov. Ali pa smejo pričakovati, da bo zgodovina za tisoč let nazadovala na ljubo nekaterim jetičnim družbam ljudij, ki imajo v vsakem delu zemlje, kjer prebivajo, Nemce poleg in krog sebe, ki že od pamtiveka nimajo za vse namene omike drugega jezika kakor nemški in ki nimajo niti prvih pogojev narodnega življenja, ne velikega števila ljudij, ne zaprtega ozemlja.“²

Svoje zaključke o nas strinja Marx v stavku: „Končali so se za sedaj in prav verjetno za vedno poskusi Slovanov v Nemčiji (sem šteje Čehi in Slovence) pridobiti si samostalno narodno bivanje.“³

¹ Revolution und Kontre-Revolution. Iz angleščine prevel K. Kautsky. Stuttgart. I. H. W. Dietz. 1896.

² R. t. str. 62.

³ R. t. str. 63, 64.

⁴ R. t. str. 64.

¹ R. t. str. 98.

² R. t. str. 99.

³ R. t. str. 98.

Že tedaj, ko je Bakunin nastopil v zapadni Evropi, je vse kazalo, da bo Marx kmalu na čelu vsega socijalskega gibanja. Samo po sebi je umevno, da ni mogel mladi Rus mirno gledati, kako se pod plaščem socializma razširja veliko-nemška ideja. Javno se je večkrat uprl „nemškemu židu“, kakor je imenoval Marxa. Ta je pa tudi po svojem znanem predrznem načinu napadal Bakunina, češ da opravlja v nemški revolucijski stranki posle plačanega ruskega agenta. Da je ta očitek navadna laž, kaže najbolj to, da se je Bakunin tako vneto udeleževal revolucijskega gibanja, da so ga na Saksionskem in v Avstriji obsodili k smrti. Pomiloščenega so izročili Rusiji in tu so ga brž izgnali v Sibirijo l. 1856. Od ondod se mu je posrečilo ubežati preko Japonske v Ameriko in od tam v London l. 1861. V Londonu se je tesno zvezal s Hercenom in pridno sodeloval pri „Kolokolu“. Njegovi spisi so bili mnogo radikalnejši nego Hercenovi. Odločno zahteva, da se mora uničiti monarhija, plemstvo in sploh ves obstoječi red s kakršnimi koli sredstvi. Sam se že l. 1862. imenuje anarhista, ki zametava vsako religijo, npravnost in državo. V prvi vrsti se hoče bojevati za osvobojenje ruskega ljudstva, med katero šteje samo kmete; zraven pa tudi „za poljsko svobodo, za svobodo in neodvisnost vseh Slovanov.“¹

Težko je dobiti iz Bakuninovih spisov kak pozitiven sestav. Prav za prav je samo revolucionar. In v tem oziru se sme po pravici imenovati oče ruskih nihilistov. Po njegovem vplivu se je na Ruskem množilo število takih mož, ki so zaprisegli boj vsej družbi. Ne morejo se imenovati stranka, saj nimajo nobenega določenega načrta; samo uničevanje jim je namen. „Združiti se v jedino vse uničujočo in nepremagljivo silo; v tem je vsa naša organizacija, vsa naša zarota in vse naše podjetje“, tako piše v svojem „revolucijskem katekizmu“ Bakunin.

Po večjih mestih so se ti izraziti revolucionarji-nihilisti združevali v tajnih zvezah z različnimi imeni: „ruski vitezi“, „zveza za

javni blagor“, „peklo“, „organizacija“, „narodna volja“ itd. Ime je bila postranska stvar; če je pretela kaka nevarnost, so je brž izpremenili. Iz svojih tajnih zbirališč so kmalu stopili v javnost. L. 1864. so se po njihovem delovanju širili grozni požari po celi Rusiji, zlasti pa v večjih mestih. Na milijone premoženja se je uničilo; na tisoče ljudij je prišlo ob vse. V nekem tajnem oklicu pravijo: „Samo jedno nam še ostaja v našo rešitev, da podavimo svoje gospodarje kakor pse brez milosti in usmiljenja; do zadnjega jih moramo iztrebiti, njihova mesta požgati in deželo očistiti z ognjem. Njihova mesta so tako silno utrjena, da jih ne moremo drugače napasti, kakor da jim postavimo rdečega petelina na streho.“

Dne 16. malega travna l. 1866. je zvršil Harakozov prvi nihilistični napad na carja, ki se je pa ponesrečil. Iz maščevanja, ker je bilo vsled tega napada mnogo nihilistov obsojenih, so zažgali njihovi tovariši velike prodajalnice v Petrogradu.

O nihilistkem gibanju piše Katkov¹: „Izobražena ruska mladina je popolnoma napolnjena z nihilistkimi idejami in načeli.“ In kasneje²: „Naše mladine ne moremo gledati brez velike dušne bolečine in brez najresnejšega strahu. Že z 12. letom ne veruje več otrok v Boga, družino in državo; s 14. letom poskuša svoje sile za praktične proteste; s 15. letom je zarotnik, s 16. že morda hudodelec; s 17. letom završuje svoj račun s tem, da si požene kroglo skozi glavo. Tako je žal življenje mnogih naših otrok.“

Bakuninova setev torej ni bila brez uspeha. O tem pričajo tudi krvavi upori, napadi in mnoge žrtve. Motili bi se pa, ko bi rekli, da je nihilistično gibanje na Ruskem isto kar socializem. Socijalske teorije so bile pač tu pa tam znane; toda zavednih strank niso imele za seboj. Vplivale so le ideje na posamnike, programa za ljudstvo ni bilo nobenega. Vse se je razvijalo do mala brez izjeme med izobraženci. O proletarstvu — posebnem sloju —, ki je jedin

¹ „Mosk. Vjed.“ l. 1870.

² Ibid. 1872.

¹ „Kolokol“ 15. svečana 1862.

poklican, da v slojnim boju izvojuje novo kumuniško družbo, se izprva niti govorilo ni. Velika industrija je bila na Ruskem v tem času še mnogo premalo razvita, da bi se mogel poštovati delavski stan v ožjem zmislu. Kmetiško ljudstvo je bilo pa premalo izobraženo, da bi sprejemalo nove socijališke ideje in vrh tega je ruski kmet tako konservativen, da bi se ga nova agitacija, če bi je tudi kaj bilo, ne prijela. Bakunin je od daleč iz tujine računal na tajne, verske ločine med ruskim ljudstvom, zlasti na „razkolnike“¹, češ da je tu pravi ljudski upor proti preosnovam Petra Velikega in da bodo ti glavni bojovníki v upor za svobodo.

Bakunin sam je pod vplivom nemškega socijališkega gibanja vedno bolj tudi teoretiško se izobražal in je postal l. 1868. jeden poglavitnih sotrudnikov pri delavski internacionali. Deloval je zanjo, kar je le mogel; njene ideje je razširjal tudi po Ruskem. Tam so sicer zabranili vstop Lassalleovim delom, ker je videla vlada veliko nevarnost v njegovih proizvodjalnih zadrugah, ni se pa ustavljala Marxovim spisom. Dasi je bil Bakunin v marsičem hud nasprotnik Marxov, ga je

¹ Ločina „razkolnikov“ je nastala preje, nego je zavlada Peter (1689—1725), za moskovskega patrijarha Nikona (1652—1666), ki je v cerkvenem zboru (l. 1654.) določil, naj se popravi več napak, ki so se pri prepisovanju vrinile v cerkvene liturgijske knjige in naj se te izdajo jednotno za vso rusko cerkev. Vsled teh poprav se je vzdignil med mnogimi duhovniki in lajiki upor, češ da se ž njimi kviri pravoverni nauk, da tisti, ki so sprejeli te poprave, niso več pravi kristijani, in da njihovi duhovniki ne delé pravih zakramentov. Uporniki sami so se imenovali „staroverci“, drugi so jih pa imenovali „razkolnike“. Car Peter I. jih je preganjal, a s tem le ni udušil njihovega gibanja, marveč je še tem bolj razvnel. Sedaj se delé v več vrst: *P o p o v c i j e d i n o v e r c i* priznavajo duhovsko oblast ruskih duhovnikov in tudi sv. sinoda, ki ga je namestu patrijarške oblasti Peter postavil l. 1721. kot

vendar kot teoretika visoko cenil. Vkljub temu jima pa ni šlo vkup. Marx ni mogel trpeti poleg sebe Slovana, ki je imel vrh tega še antisemiško mišljenje. Prišlo je do hudih bojov. Bakunin je moral iz internacionale; ob tem se je pa ta sama razbila, kakor je našim bravcem iz lanskih pomenkov že znano. Res je, da je ta nadarjeni Rus zastopal v socijalizmu najradikalnejšo strujo. Saj je on zaplodil na zapadu anarhiški komunizem, zagovarjajoč vsakršen boj zoper obstoječi verski, rodbinski in državni red prav v tistem zmislu, v katerem je nadaljeval Most v „Freiheit“ njegovo delo. A s tem, da je učil najradikalnejšo taktiko, ni zatajil načel. Komunist je ostal do svoje smrti l. 1874. in z individualističnim anarhizmom nima razven taktike nič skupnega. Ta drugi in bistveno jedini dosledni anarhizem se lahko loči od socijalne demokracije. Ne dá se pa reči, da ne bi bil prav v zvezi s socijalizmom dalje časa brez resnega odpora deloval tako zvani komuniški anarhizem, ki je bil po Bakuninovem vplivu na Ruskem do mala jedina oblika novodobnega socijalizma. (Dalje.)

vrhovni iz lajikov, škofov in duhovnikov sestojeci cerkveni svét za določevanje vseh cerkvenih stvari; držé se pa svojih starih obredov. *P e r e m a z a n c i* posvečujejo prestopivše duhovnike iz nova. *V e t k o v c i* trdé, da je krst po novih obrednikih neveljaven, in na novo krščujejo, kar jih k njim pristopi. *Č e r n o b o l c i* zametajo prisego in pričakujejo konec sveta. *D i a k o n o v c i* imajo v vsem svoje posebne obrede. — Večji del razkolnikov pa tako sovraži rusko cerkev, da neče imeti ž njo nobene dotike. Ker nimajo svojih škofov, zato so brez duhovnikov; imenujejo se *b e z p o p o v c i*. Krščanske vere so ti že mnogo zavrgli: *P o m o r a n c i* med njimi zametajo več zakramentov, *M o l o k a n c i* vse. *D u h o b o r c i* tajé sv. Trojico in veljavo svetega pisma. *D u h o v i d c i* trdé, da imajo zasebna božja razodetja.

Sibirska železnica.

(Sestavil A. L.)

Marsikdo izmed čitateljev je gotovo bral oni živi, pretresljivi spis Američana Kennana o Sibiriji, ki je mahoma vnel ves omikani svet za nesrečne sibirske prognance. Življenje in trpljenje teh nesrečnežev je povsodi vzbudilo nenavadno sočutje in napolnilo sleherni srce z grozo. Sibirija je v mišljenju olikancev postala še groznejša, kakor je bila dotlej in samo to ime je odslej pomenjalo kraj, kjer vlada mraz in kruta sila.

V zadnjih letih pa se je v tem oziru mnogo, mnogo premenilo. Sibirija zopet vzbuja pozornost. Rusi so spoznali, da Sibirija radi prirodnega bogastva ne zasluži žalostne osode velikanske ječe, in zato so pričeli l. 1891. graditi sibirsko železnico. Nihče ne more tajiti, da to delo ni v pravem pomenu besede pravo kulturno delo in gledé na obsežnost jedno izmed največjih podjetij devetnajstega veka. Dober del ogromnega dela je že dovršen in dosedanja poročila nam podajejo lepo podobo o njem.¹

Dolžina te svetovne železnice, ki veže Evropo z Azijo, Tiho morje s Petrogradom, meri 7557·561 *km*. Gledé dolžine presega vse dosedanje železnične proge, tudi slovito pacifiško železnico v Severni Ameriki, ki spaja Tiho morje z Antlanškim. V Celjabinsku se pričinja sibirski proga. (Glej zemljevidni črtež na str. 507). Od tod pelje skoro naravnost proti vzhodu, bolj v južnem kraju Sibirije po pokrajinah, ki so razmerno najbolj obljudene in imajo v vsakem oziru največjo prihodnost. Mogočno reko Irtiš prekorači z velikanskim mostom, dolgim 640 *m*, ter premostivši reko Ob z mostom, dolgim 763 *m*, dospe v Tomsk. Tu se pričinja bolj hribovit svet. Čez Jenisej je zgrajen 854 *m*. dolg most. Črez Nižji Udinsk pelja železnica

v Irkutsk. Odtodi se vije ob južnem bregu Bajkalskega jezera po pustih, samotnih krajih, krene proti severovzhodu, da se zavije na posled v vzhodni smeri že v porečje Amurja, ki se izliva v Tiho morje. Po dolini Žilke in Amurja teče do mesteca Kabarovke. Odtodi se obrne naenkrat proti jugu, dokler ne dospe v Vladivostok.

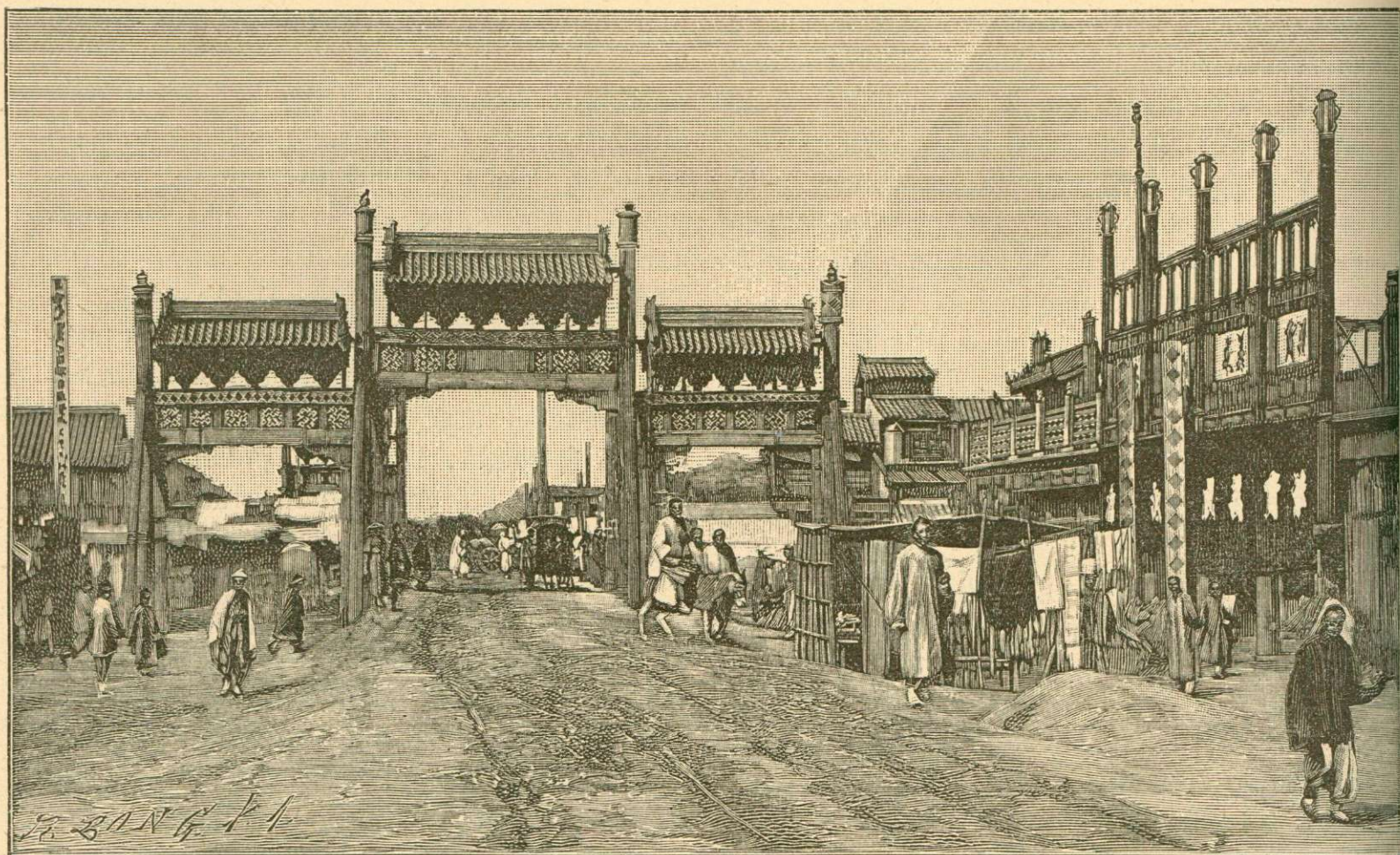
Kakor smo že omenili, so pričeli graditi železnico leta 1891. Pričeli pa so delo na obeh koncih. Dasi so bile težave nepreračunljive in v istini ogromne, je vendar delo nepričakovano hitro napredovalo. Za progo, ki se steka v Vladivostok, so dovažali potrebno železo in druge potrebščine po morju. Za srednji del se je material dovažal tudi po morju in po velikih sibirskih rekah, ki imajo poletne mesece odprto ustje. Treba je bilo graditi hiše za delavce, zakaj železnica teče po krajih, ki so slabo obljudeni. Pod sekuro so padali celi gozdi, da so si zgraditelji pripravili potrebne lesovja. Velikanske reke in obširne močarine so delale tehnikom nepričakovane zapreke. Tudi podnebje je oviralo grajenje. V irkutskem ozemlju je zemlja tudi po letu v globini enega metra pod površjem vedno zamrznjena, in temperatura se sila naglo izpreminja. V mesecih juniju in juliju kaže toplomer 28° C. gorkote po dnevu, dočim po noči pada na 5° C. Vrh tega so v nekaterih krajih, posebno ob kitajski meji, razbojniške druhali napadale delavce, da so vojaki morali stražiti gradnjo.

Pa vkljub temu je ogromno podjetje hitro napredovalo. Ko so leta 1893. začeli graditi srednesibirsko progo, so upali, da delo dovrše v sedmih letih. Pa že leta 1894. so uvideli, da bodo to dosegli že leta 1898. Tudi silovite reke so razmerno hitro premagali. Po letu so pripravljali gradivo za mostove, po zimi pa, ko je vse pokrila debel

¹ Podatki so povzeti po knjigi: „Sibirien und die grosse sibirische Eisenbahn von G. Kraemer, Leipzig 1897.“ Pisatelj je rabil ruske vire.

led, so pričeli z delom. Da so delavci, ki so stavili v struge velikanske stebre, mogli prebiti silni sibirski mraz, so zgradili lesene kočice nad stebri, kjer je bilo vseskozi gorkote do 16° R. Dandanašnji je železnica skoro do cela zgrajena. Že predlansko leto 1. malega travna je odšel prvi brzovlak iz Moskve in po novo otvorjeni progi došel v Tomsk. Početkom lanskega leta se je dovršila tudi proga od Tomska do Irkutska. Ker je bil na drugem koncu del med Vla-

ska družba, ki je pričela graditi to železnico. Pričenja se ta proga pri Nerčinsku, prestopi mejo in teče po kitajski zemlji čez Zizihar v Nikolskoje, 80 km od Vladivostoka. Dolga je 2048 km in je za 548 km krajša od prvotno nameravane črte. Ker teče že bolj po južnem ozemlju, je podnebje ugodnejše in delo lažje. Ta železnica se bo tudi zvezala s pristaniščema Talienwanom in Port - Arthurom, katerega so predlanskim zasedli Rusi. S tem bo dobila sibirska

Vrata in ulica v Pekingu.

divostokom in Imanom že 1. prosinca 1895. dovršen in 1. kimavca 1897. dovršena tudi proga do Kabarovke, je v delu samo še tako zvana transbajkaljska železnica. Tu delo počasi napreduje; velikanski, vsakoletni nalive sproti uničujejo delo, in zato je mogoče, da se ta proga tako, kakor je načrtana, nikoli ne zgradi. Mesto nje so začeli graditi tako imenovano mandžurijsko železnico, ki bo nekak del sibirske železnice. Že 1. 1895. se je ustanovila rusko - kitajska akcij-

železnica prost dohod do morja in do pristanišč, ki ne zamrznejo po zimi, in tako gospodovala ne samo Sibiriji, temveč tudi vsemu severnemu delu ogromnega kitajskega cesarstva.

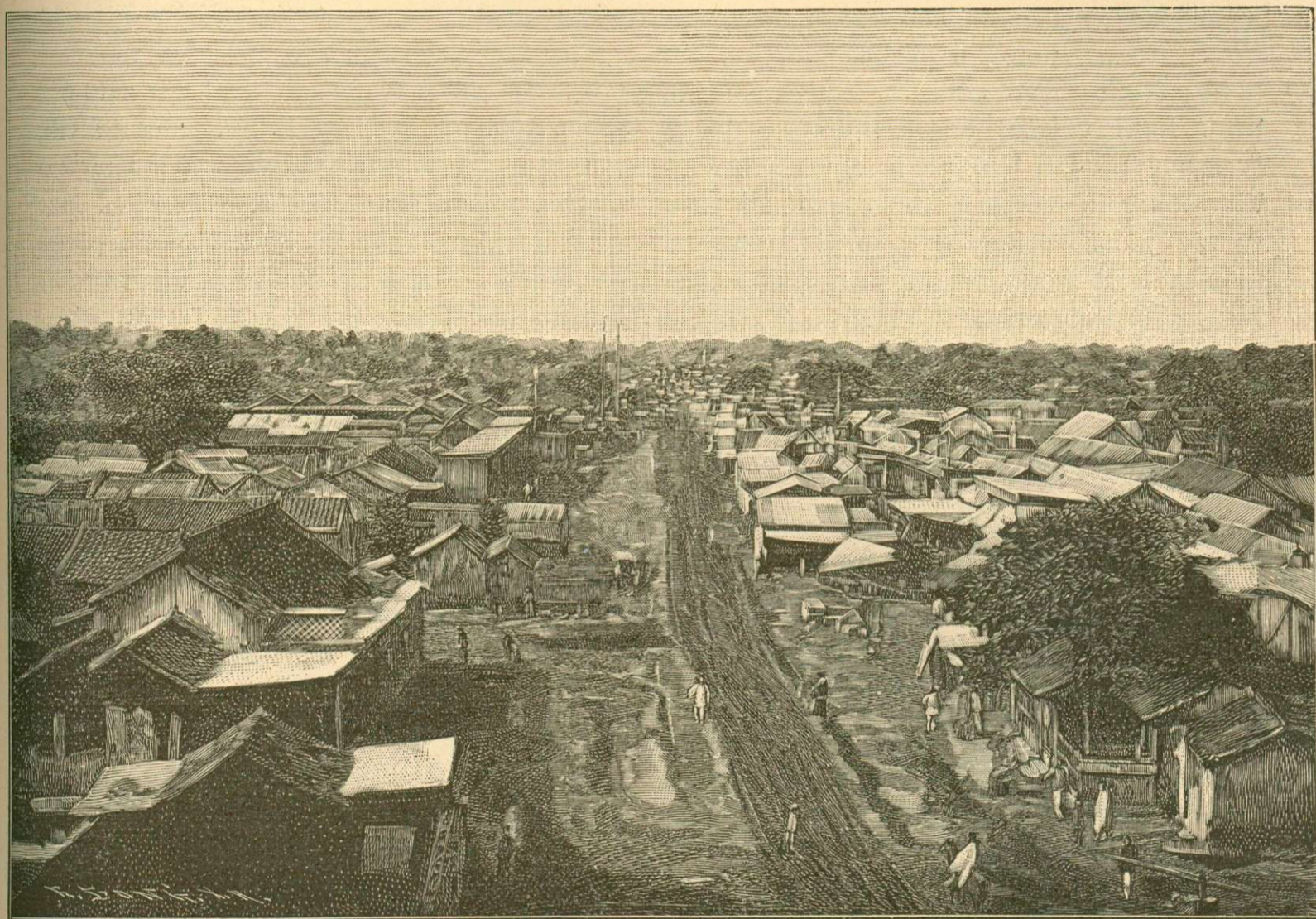
Kakor poročila poudarjajo, je vsa gradnja zelo trpežna in močna. Širina proge meri 1.524 m, nasip je povsod širok 5.015 m. Mostovi čez manjše reke so izvečine leseni, pri večjih mostovih čez večje reke pa je spodnji del kamenit in zgornji iz železa. —

Gledé na dolžino se nekateri mostovi kosajo z največjimi na svetu. Postaje so oddaljene po 50 *km* druga od druge. Čuvajnice in druga poslopja so deloma lesena, deloma zidana, zgrajena po načinu hiš dotičnega kraja.

Kakor poročajo časniki, so tudi vlaki, ki bodo vozili po sibirski železnici, z ozirom na sibirske razmere izredno prikladno sestavljeni. Brzovlak, ki vozi vsakih štiri-

v kateri bo duhovnik opravljaj službo božjo. Značilno za sibirske razmere je tudi to, da so po nekaterih krajih železniško osebje morali oborožiti in vlakom dodejati stražo, ker so večkrat roparji hoteli oropati vlak, prav tako, kakor se dogaja še vedno v Ameriki.

Troški za celo železnico so proračunjeni na 350,210.482 rubljev. S tem pa še ni vse

„Visoka cesta“ v Pekingu.

najst dnij med Petrogradom in Tomskom, ima šest voz. Vsi so sila bogato opravljeni. Potniki imajo spalnice, salon, jedilnico. Knjižnica ima vsa dela o Sibiriji v najrazličnejših jezikih. Povsodi po hodiščih so razstavljene slike in zemljevidi o Sibiriji. Luč je električna. Ker morajo potniki po cele dni izvečine presedeti, so pripravljena različna telovadna orodja, da telovadijo. Po drugih vlakih bo jeden voz tudi prirejen v kapelico,

vračunjeno. Z železnico vred so se namreč zasnovala tudi druga podjetja, ki so z železnico več ali manj v zvezi. Osnovale so se posebne komisije, ki imajo preiskati kraje, koder teče železnica, zastran rudnin in drugih razmer in natančno narisati in prirediti zemljevide. Druge komisije imajo proučiti uravnavo rek in dognati prometu najbolj pripravna pota. Posebne komisije imajo tudi skrbeti za naseljence, ki se od leta do leta

bolj selijo v Sibirijo in posebno v bogate pokrajine ob Amuru. Kakor je videti, je sibirska železnica že sedaj razvila nenavadno gibanje v Sibiriji in po prej neznanih, pustih pokrajinah vzbudila novo življenje. Ne dá se sicer še določiti in označiti ves njen vpliv in pomen: vsekako pa se more smelo trditi, da je velikanski in v istini svetoven.

Največjega pomena je železnica pač v prvi vrsti za Sibirijo. Ta velikanska dežela je bila doslej jako slabo zvezana z Evropo. Po mesece so potovali prognanci po slabih potih, dokler niso prišli v namenjeni jim kraj. Neki vojaški oddelek je še nedavno potreboval jedno leto, da je došel do Vladivostoka, in ves svet se je čudil žilavosti in vztrajnosti ruskega vojaka. Železnica bo premagala te silne daljine. Izračunali so, da bo pot iz Petrograda v Vladivostok trajala nekako dvajset dni.

Sibirija je bogata dežela, prava zakladnica. Lep del dežele je kaj pripraven za poljedelstvo. Že sedaj pridelujejo v celi Sibiriji nad dvainštirideset milijonov stotov raznega žita. Najbolj rodovitni so oni kraji, kjer teče sedaj železnična proga. Neizmerno obširni so tudi gozdi, po katerih do sedaj še ni pela sekira. V tako zvanem srednjem pasu, kjer ne uspeva več žito, se razteza od Urala do Kamčatke zdržema gozd, pač izmed največjih na svetu. Železnica bo pritegnila tudi ta svet promet. Svetovno znano je bogastvo na rudninah. Že sedaj se na pre mnogih krajih pridobiva zlato, srebro, baker, svinec, železo, živo srebro, žveplo, premog, grafit, cink. Soli so pridelali leta 1893. 1,133.738 stotov. Povsodi je na izber najboljšega stavbinskega kamenja in dragocenih kamenov. V Sibiriji se namreč nahaja v pre mnogih krajih topas, beril, akvamarin, granit, lapis lazuli, porfir, jaspis, granit, ahaf, kalcedon in druge rudnine. Kako bogata je Sibirija v tem oziru, se razvidi tudi iz tega, ker še vedno zadevajo na dosedaj neznane rudnike. Ko so začeli meriti železnico, so sestavili l. 1893. poseben odsek, ki naj bi preiskoval deželo v tem oziru. Do sedaj je zasledil ob železnični progii na štiriinpet-

desetih krajih premog, na dvajsetih zlato, na petnajstih železo, na dvaindvajsetih svinec, na dveh grafit in srebro.

Železnica bo pa tudi privabila ljudi, ki bodo vzdigovali te bogate zaklade. Že sedaj naseljevanje silno napreduje. Leta 1897. je štel Tomsk 52,430, Irkutsk 51,484, Omsk 57,455, Vladivostok 28,896, Krasnojarsk 26,600, Semipalatinsk 26,353, Viernij 22,982, Tobolsk 20,427 prebivavcev. Največ se priseljujejo ruski kmetje.

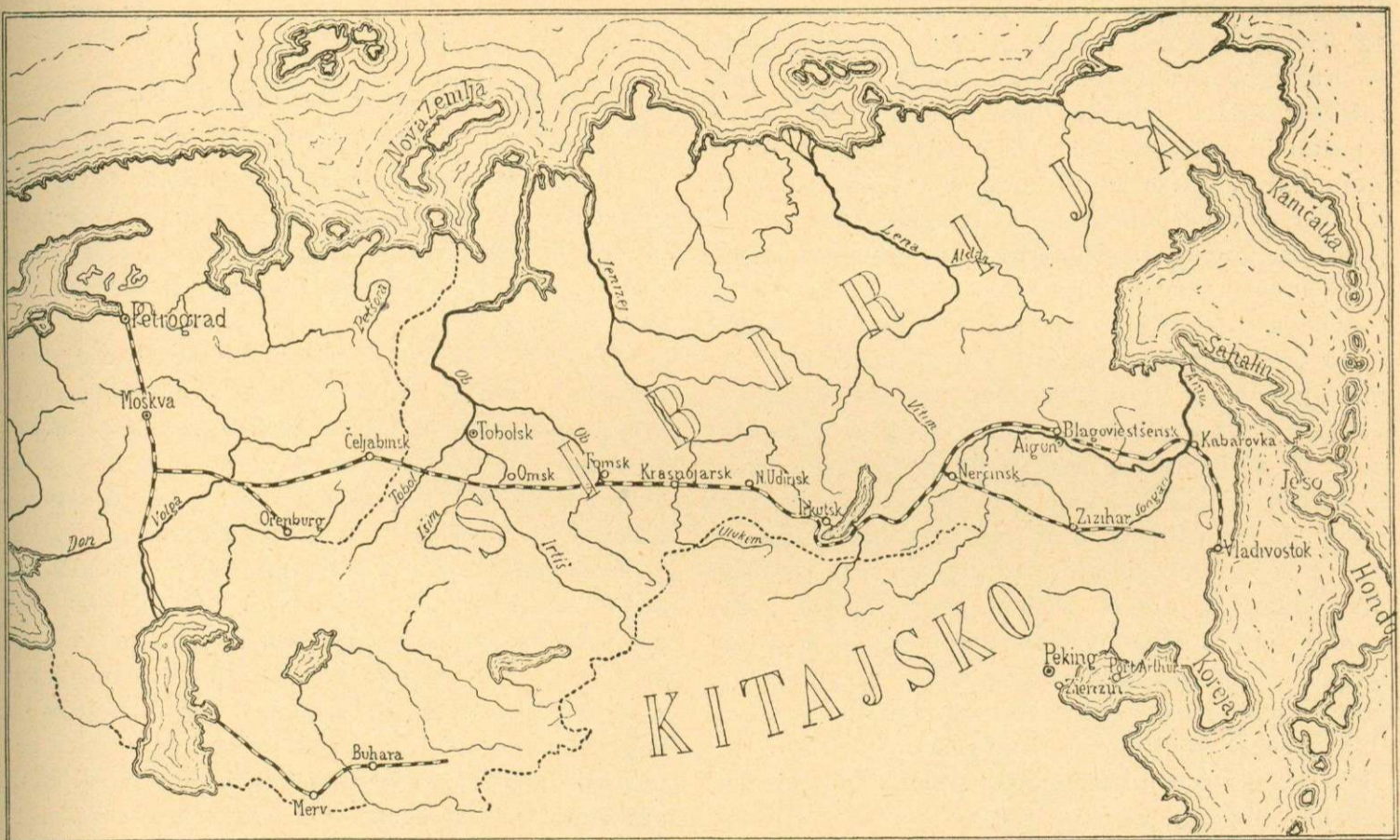
Ruska vlada sama namreč na vso moč pospešuje naseljevanje. Priredila je zato posebne komisije, ki zalagajo izseljence z živili, jim posojujejo orodje in živino in odmerjajo zemljo. Kakor smo omenili, je za naseljence najbolj ugodna dežela ob železnični progii. Na mnogih krajih že sedaj stanujejo v velikih množinah. Tako je bilo l. 1897. v Transbaikaliji med 669,721 prebivavci 468,804 Rusov, ob Amuru med 112,396 89.917 Rusov, na Uzurskem ozemlju 130,000 Rusov, dočim je vseh prebivavcev 160.000. Sploh biva v Sibiriji okoli 4,627.911 Rusov, vseh stanovnikov skupaj pa je 7,672.764. In vendar je še za milijone in milijone ljudi prostora. Izračunali so namreč, da je pripravne zemlje za obselitev v Sibiriji na obeh straneh železnice več ko poldrugi milijon km^2 , torej več, kakor merijo v površju Nemška, Avstrija, Holandija in Belgija skupaj.

Neizmerno se bo povzdignil vsled nove železnice tudi promet v Sibiriji. Že doslej je imela Sibirija živahnejši promet, kakor so splošno mislili v Evropi. Na semnjih v Irbitu, Ihinu so se zgrinjali vsi azijski narodi radi kupčije in večji del kitajske kupčije s čajem je že sedaj šel skozi Sibirijo v Evropo. Na reki Obu je že sedaj osemindeset parnikov, mnogo tudi na Jeniseju, po Amuru in na Bajkalskem jezeru. V Vladivostok je došlo l. 1893. 136 ladij, med njimi 120 parnikov, v Nikolajevsk 44. Ves ta živahni promet pa bo še bolj rasel.

In še več. Že predno so pričeli graditi železnico, so ruski kupci predložili spomenico, v kateri pravijo, da bo tudi svetovni promet krenil vsled tega na druga pota.

Pred vsem bodo Rusi pritegnili nase velik del kitajskega prometa. Kitajci so dosedaj dobivali les iz Kalifornije, po novi železnici bodo dovažali sibirskega. Občutno bodo to zlasti čutili Angleži, ki so dosedaj gospodovali v gospodarskem oziru na vzhodu. Ker so si bili Rusi osvojili na Kitajskem obrežju luki Porth - Arthur in Talienvan, kateri bodo zvezali s sibirsko železnico, so v gospodarskem oziru vrednost sibirske železnice podvojili. Kako važno sploh da smatrajo Rusi gospodarsko zvezo s Kitajci, kaže

v Kanadi kanadsko železnico, ki vzporedno s slovečo pacifiško železnico spaja Atlantsko morje s Tihim morjem. Francozi v Algiru gradé železnico skozi Saharo in upajo zvezati Severno Afriko s Sudanom. Ko so se Angleži predlanskim bojevali z Mahdijevci v Sudanu, so najprvo zgradili železnico skozi puščavo poleg Nila do Berbera. Sedaj po porazu Mahdijevcev jo hočejo podaljšati do Chartuma in zvezati s progo, katero so zgradili v kapski nasebini, da bi tekla jedna proga od Aleksandrije do kapskega mesta.

Sibirska železnica.

tudi to, da se je v zadnjem času osnovala v Petrogradu družba, ki bo izdajala v Vladivostoku časnik v ruskem in kitajskem jeziku.

Končno moramo še omeniti pomen sibirske železnice v političnem oziru. Dandanašnji imajo velike železnice važno vlogo v politiki. Rimljani so svoj čas podjarmljene pokrajine zvezali z Rimom z velikanskimi, nedosežnimi cestami, moderni narodi pa mesto onih vojaških cestá gradé železnice. Pred dobrimi desetimi leti so Angleži zgradili zato

Tudi Rusi niso prej ukrotili bojaželjnih Turkmenov v Srednji Aziji, dokler niso zgradili tako imenovane zakaspiške železnice. Jeden del so že zgradili leta 1882., večji del pa leta 1884. in 1885.¹ S tem so postali mejaši Angležev v Indiji.

Tudi sibirska železnica bo bistveno izpremenila politične razmere v vzhodni Aziji. Doslej so tam gospodovali Angleži, a sedaj

¹ Transkaspien und seine Eisenbahn nach den Acten des Erbauers, General-Lieutenants M. Annenkow, von Dr. O. Heyfelder. Leipzig 1897.

so se deloma morali umakniti Rusom in drugim državam, ki tudi hočejo dobiti kosec bogatega kitajskega ozemlja. Mandžurijo angleški politiki že prepuščajo Rusom in tudi

Koreja jim bo prej ali slej zapala. Ker imajo tu Rusi nepretrgano in najkrajšo zvezo z Evropo, bodo imeli prej ali slej vedno prvo besedo.

Književnost.

Slovenska književnost.

Janka Kersnika zbrani spisi. Uredil Vladimir Levčec. Zvezek I. Sešitek 1: Cyclamen. Roman. V Ljubljani 1900. Založil L. Schwentner. 12°. Str. 174. Cena 2 K 50 h, po pošti 2 K 70 h. — Kakor nam priča naslov te knjige, namerja naš založnik izdajati zbrane spise Janka Kersnika. O tem, ali je potrebno že sedaj izdati zbrane spise Kersnikove, ko se lahko dobé še v „prvi izdaji“ in ko ima ta prva objava večjo vrednost kakor tak ponatisk, govoril bo izdajatelju knjigotrški uspeh. — O povesti sami povemo lahko svojo misel kratko. Četudi je pisatelj jako spreten, da naravno in prijetno opisuje posamezne prizore, da zanimivo razpleta pogovore, da tudi značilno riše нрав človeško, vendar se kaže v celotni sestavi neka občutna slabost, da ni namreč v povesti dovolj notranje moči, s katero bi napredovalo dejanje samo po sebi; razvoj je premalo naraven, zato nekoliko prisiljen. To se kaj živo čuti proti koncu, kjer ima slučaj jako odločilno ulogo. Prihod gospe Ilovske, nekdanje ljubice Hrastove, smrt soprogova in drugo se godi v povesti kakor na povelje, ne pa, ker je tako najbolj naravno. Bravec tudi obžaluje, da ima opraviti s samimi skoro samopašnimi značaji. Jedina Ilovska ima plemenitejšo srce, a tudi ona je ženska, ki preide iz roke v roko.

Slog Kersnikov je gibčen, pisava pa mnogokrat nepravilna. Pripovedni sedanjik nedovršnih glagolov je neroden in se prevečkrat ponavlja. Urednik tega snopiča ni premenil povesti iz „Zvona“ l. 1883. kakor v tem, da je popravil pravopis po Levčevem pravopisu. Zunanja oblika tega zvezka je prav lepa.

— č.

Razlaga drugega lista sv. apostola Pavla do Korinčanov. Spisal Josip Zidanšek, kn.-šk. duhovni svetovalec, profesor bogoslovja v Mariboru itd. Ponatisk iz „Voditelja“. V Mariboru 1900. Založil pisatelj. Tiskala tiskarna sv. Cirila. Vel. 8°. Str. 44. Cena 50 h. Znani g. pisatelj je podal tu slovenskim bogoslovcem in duhovnikom prav umevno in temeljito razlago lepega drugega Pavlovega pisma do Korinčanov. Vse, kar podaje, je stvarno; ni nepotrebnih besed, ni dvomnih nazorov. Ta razlaga nas vodi k svetemu Pavlu, in ne prodaja subtilne učenosti. Jezi-

kovna oblika je večinoma pravilna. — Želimo, da bi nam gospod pisatelj po tem načinu razložil še več spisov novega zakona v porabo slovenskim bogoslovcem in v prid slovenskim duhovnikom.

Dr. Fr. L.

Hrvaška književnost.

Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1899.

Poviest novoga veka od god. 1453. do god. 1789. Po V. Duruyu, I. K. Weissu i drugim boljim piscima izradio Franjo Valla. Dio prvi. Zagreb. Naklada „Matice Hrvatske“ 1899. Str. 333. Cena 3 K 60 h.

To je prvi zvezek občne zgodovine novega veka, ki izide v treh delih. S tem bo dogotovljena obsežna zgodovina, ki služi gotovo na čast „Matici Hrvatski“. Sicer so se vrinile v to lepo delo zbok neopreznosti neke pomanjkljivosti: sploh pa se mora priznati, da „Matica Hrvatska“ ni gledala na stroške, samo da podá svojim bravcem vsaj po mogočnosti zdravo berilo iz občne zgodovine. Neki deli so sicer preučeno pisani za večino društvenih bravec, to pa le radi tega, ker so se pisatelji pretočno držali avtorjev, iz katerih so sprejemali gradivo za svoja dela. Ravno radi tega so se vrinile tudi neke netočnosti gledé verskih nazorov. Saj vendar ne more biti dobro za katoličana ono, kar piše kak nasprotnik, bodisi že Francoz, ali Nemeč, o katoliški veri. Ni bila zategadelj neumestna ostra kritika proti zgodovini rimskega carstva, ko se je na prav nedostojen način pisalo o postanku svetih zakramentov. Hrvaški pisatelj bi bil prav lahko premenil dotični oddelek v duhu katoliškega krščanskega nauka, a je mislil, da se mora strogo držati le onega, kar je napisal V. Duruy, ni pa pomislil, da bodo knjigo dobili v roko katoličani, katere mora takšna pisava le žaliti. V takih vprašanjih je treba opreznosti.

Pisatelj Valla je bil pri spisovanju zgodovine srednjega veka mnogo opreznější in se je v takih vprašanjih držal zlate sredine, a to je poskušal tudi v novem veku, vendar se mu po našem mnenju ni posrečilo popolnoma, kar hočemo kasneje razložiti.

Prvi zvezek novega veka je razdeljen na štiri knjige. V prvi knjigi se pripoveduje, kako so se razvile Francoska, Angleška in Španska od l. 1450.

do početka 16. veka v čvrste absolutne države, in kako je narastla v istem času moč turške države, a kako je ob enem oslabela Nemčija in kako je ostala Italija razdeljena na mnogo malih držav. V drugi knjigi se potem navajajo nasledki omenjenih političnih izprememb in kako so nastale vsled tega hude borbe za takozvano politično ravnovesje med francoskimi kralji in Habsburžani. V tretji knjigi se opisujejo znamenite izpremembe (pisatelj rabi izraz revolucija) v gospodarstvu, idejah in veri v početku 16. veka. V četrti knjigi se govori o jačanju katoliške cerkve za hudih borb v dobi reformacije in o verskih bojih posebno na Francoskem, Španskem, Angleškem in v Holandiji. Ob enem se prikazuje velika moč Španije v tem času.

Pisatelj je znal iz tega zanimivega gradiva izbrati vse, kar more čitatelja zares zanimati: vendar bi bilo pri tem potrebno, da so se neki oddelki prikazali bolj poljudnim načinom, četudi je jezik skoz in skoz lep in slog lahek, kar knjigi daje posebno veljavo. Gledé na predmet sam moramo pa vendar le nekih stvari omeniti, ki nam niso všeč, in katerih bi se bil sicer čislani pisatelj lahko ognil, da je le hotel. Kar piše V. Duruy o inkviziciji na str. 49.—50., je mogel pisatelj predelati po Hefejeju, čigar dela so mu gotovo znana, potem ne bi bil Tomaža Torquemade opisal kot krvoloka, niti bi bila opomba na str. 49. o autofejih tako nejasna in neresnična. O takih zgodovinskih dogodkih, ki so jih sovražniki katoliške cerkve popolnoma izkrivili in takšne še dandanes širijo med neukim svetom, bi se moralo pisati jasno in natančno; saj dandanes to ni težko, ko imamo vendar toliko izvrstnih del od nepristranih zgodovinarjev. Ravno tako ni niti jasno, niti točno, kar pripoveduje o inkviziciji in indexu na str. 262., a še manje je resnično, kar se trdi na istem mestu, da je Italija vsled takih sredstev, upotrebljenih od katoliške cerkve, popolnoma propala in se izpremenila za tri stoletja v zemljo smrti.

Da pisatelj imenuje cerkveno reformacijo revolucijo v veri, je čisto prav, ker je tudi zares bila. Ni pa prav, da izvaja, kako je morala slediti ta revolucija radi prevelike pokvarjenosti v katoliški cerkvi. Sploh je vse pretirano, kar se govori o tej pokvarjenosti in sploh o žalostnih gmotnih in duševnih odnošajih na koncu srednjega in na početku novega veka. Tudi gledé na ta vprašanja si je mogel pisatelj najti boljši vir nego je Duruy, saj je mogel v roke vzeti Janssenovo zgodovino tega časa. Kdor hoče govoriti ali pisati o reformaciji, temu mora služiti tudi Janssen za vir, drugače bo njegovo delo gotovo nepopolno bodisi že v kateremkoli pogledu. Sploh pa se smatra pripovedovanje o propalosti tedanjega društvenega in umstvenega života že izdavnica za bajko, in potemtakem ni umestno, da se po naših zgodovinskih knjigah širijo protestantovski nazori o tej dobi. Tudi ni Valla jasno povedal,

kako misli o Tetzelu (str. 232.). Vidi se, kakor da je tudi Tetzelnedostojno propovedal o odpustkih, in da je Martin Luther radi njega začel napadati katoliško cerkev. A niti jedno, niti drugo ni resnično, četudi se še dandanes trosi ta laž celo po naših šolskih knjigah. Ravno Tetzeln, ki je bil učen in pobožen mož, je bil najodločnejši protivnik nedostojnega propovedanja o odpustkih. Njegovo delovanje pa je bilo tako uspešno, da so se ga njegovi nasprotniki, med katerimi je bil Luther, hudo prestrašili, in je Luther napisal proti njemu znanih 95 stavkov. Ko je Tetzeln obolel od žalosti, ker ga je Luther nedostojno napadal in preganjal, mu je le-ta sporočil, da naj se ne žalosti, zakaj vsa stvar se ni začela radi njega, nego iz čisto drugih razlogov. (Gl. Evers, Martin Luther, Mainz 1883 I. str. 30.). Martina Luthra je pripeljal do padca njegov napuh, a ne Tetzeln. To bi trebalo vendar jedenkrat jasno in odločno povedati v naših knjigah, katere beró le katoličani.

O pariškem krvavem ženitovanju (str. 299—303.) piše Valla precej objektivno. Dokazano je, da je izvela Katarina Medici to odurno delo le samo iz dinastičnih, a nikakor ne iz verskih razlogov, kar se še tako pogostoma rado veruje. Le število žrtev je bržkone previsoko vzeto (60.000). Sicer pa bi bil moral pisatelj ob tej priliki omeniti, da je v teh hugenotskih bojih palo več katoličanov nego hugenotov, saj je pač znano, da je dal maršal Montgomery v Orthezu 3000 katoličanov pobiti; tudi so hugenoti pokončali do 800 katoliških cerkev, med njimi 50 stolnih (Gl. Holzwarth: Bartholomäusnacht, Münster, 1871.) Protestanti nimajo tedaj katoličanom ničesar oponašati.

Na str. 158. mora biti l. 1547. (bitka pri Mühlbergu) in ne l. 1543., kar je gotovo tiskarska pomota.

I. Steklasa.

Ruska književnost.

A R. Bulatovič je izdal v Petrogradu delo: *S vojskami Menelika II.* Dnevnik pohoda iz Efiopiji k jezeru Rudolfa. Cena 3 r.

V založbi Tovariščestva M. O. Volfa v Petrogradu je izšla *Istorija Suworova*. Sočinenije Petra Usova. Delo je opremljeno z jedno kromolitografijo in 50 slikami. Cena 1 r. 25 k. — Tu je izšel 4. natisk obširnega dela *Ellada*. Očerki i kartiny Drevnej Greciji dlja ljubitelej klasičeskoj drevnosti i dlja samoobrazovanja. Spisal Viljem Vagner (prevedeno). Cena po naročilni poti 4 r. 50 k.

Prof. N. A. Holodkovskij in A. A. Silantjev izdajeta v Petrogradu *Pticy Evropy*. Praktičeskaja ornitologija s atlasem evropejskih ptic. Cena 14 r. Dalje je izšla v ruskem prevodu Kamilla Flammarijona *Atmosfera. Obščepoznatnaja meteorologija*. Polnoje opisanije vozdušnih javlenij na zemnom

sarē. S 11 barvanimi slikami, z 1 barv. karto in z več nego 300 ilustracijami. Cena 3 r. 50 k.

Tudi leposlovnih del je izšla v kratkem času cela kopica. Znani beletrist M. Gorkij je izdal v Petrogradu prvi zvezek svojih *Razskazov*. Knjiga obsega 323 str. in stane 1 rubelj. N. N. Aleksejev je izdal delo *Raby i vladyki*. Zgodovinski roman iz časov cara Feodora Jovanovića (cena 60 kop.); neki „Aljma“ je izdal roman v dveh delih z naslovom *Sila sveta* (cena 4 rublje), V. Antonov pa roman *Odesskija truščoby i podzemnyj gorod*. Zapiski policejskago agenta 2 natisk s slikami (cena 2 r.). A. Buklinovskij je napisal povest iz sibirskega gledališkega življenja z naslovom: *V čadu ljubvi* (cena 1 r.). N. E. Hejnca pa *Po pja-tačku*. Roman iz življenja časopisnih sodelavcev (cena 2 r.). S. F. Godlevskij je izdal *Smert Nevolina i jego skitanija po Sibiri* (c. 1 r.), pisateljica A. N. Meljnickaja pa povest *Relikvija ljubvi* (cena 80 kop.); A. V. Nikitenko je izdal knjigo *Moja povest o samom sebě*, namenjeno mladini (cena 1 r.); od kneza A. B. Ščetinina smo dobili „razskazy, očerki i nabroski“ z naslovom *Okolo žigni* (cena 1 r.), od N. N. Sergijevskega pa pripovedno delo *Nata i drugije razskazy* (cena 1 rubelj.). Za isto ceno se dobé E. P. Nakrohina *Idilliji v prozě* 2. natisk ter povesti M. P. Nevěrina z naslovom *Prokazy sudby*. Dalje je zagledal beli dan že 5. natisk romana *Ognjem i mečom* H. Sienkiewicza in več prevodov iz zapadno-evropskih književnostij. Ruski čitatelj se torej ne more pritoževati, da bi ne imel česa čitati.

V založbi A. F. Marksa v Petrogradu je izšel v veliki obliki (folio) *Aljbom Ukrajinskoj Stariny*, sestavljen iz 21 tablic z akvareliami S. I. Vasiljkovskega in s črteži-vinjetami N. S. Samokiša, natisnjen z barvami. Priloga obsega dokaj obširnih, slike pojasnjujočih člankov od prof. D. I. Evarnickega v ruskem in francoskem jeziku. Cena tega krasnega dela je brez poštne 8 rubljev.

Tu se tudi dobi *Vseobščij geografičeskij i statističeskij atlas*, obsezajoč 57 listov s kartami in diagrami in 74 stranij pojasnjujočega teksta. Ta atlas stane krasno vezan le 2 rublja.

Dalje je tu dobiti *Polnoje sobranije stihotvorenij I. P. Polonskago*, ki je izšlo vnovič pregledano in znatno popolnjeno v petih zvezkih (cena samo 6 rubljev) ter *Na puti k sčastiju*, roman Vas. I. Nemiroviča-Dančenka. Str. 528. Cena 1 r.

Pa tudi drugi pisatelji in založniki niso držali rok križem. Neki „Old Gentleman“ (A. V. Amfi-teatrov) je izdal v Petrogradu knjigo z naslovom *Stoličnaja bezdna*. Knjiga obsega kratke črtice,

listke, tipe in sličice iz življenja prebivavcev ruske prestolnice, in je zlasti za Neruse zelo zanimiva. Cena 2 r. Drugo temu predmetu podobno delo je roman Vsevoloda Vladimiroviča Krestovskega z naslovom *Peterburskija truščoby* (petrograjska brezna), ki je izšel med „sobranymi sočinjenijami“ istega pisatelja v drugem natisku. Ta roman je bil priobčen pred štiridesetimi leti v „Otečestven. zapiskah“, toda ruska kritika trdi o njem, da v njem ni nič zastarane, marveč da on ostane vedno nov, vedno zanimiv. „Sočinjenja V. V. Krestovskega“ so izšla v 8. zvezkih.

A. I. Svirskij je napisal in izdal v Petrogradu knjigo *Smertnaja kazn i drugije razskazy*.

Pisatelj V. Světlov, ki mnogo potuje po Italiji, je izdal v Petrogradu roman *Nedostrojennyj hram*, čigar dejanje se vrši v mestu Florenciji (Cena 75 kop.). Od istega imamo tudi *Venecijanskije razskazy*, ki pa stanejo 1 r.

F. Tjutčev je izdal v Moskvi knjigo z naslovom *Na granicě*. Obsega celo vrsto povestij iz malo-poznanega zakotja. Cena 1 r. Mladi pisatelj F. Falkovskij pa je izdal v Petrogradu delo *Poslednyj den i drugije razskazy*. Kritika hvali zlasti prvo povest ter napoveduje pisatelju slavno prihodnost.

Pisateljica A. Verbickaja je izdala v Moskvi povest z naslovom *Pervyja lastočki* (cena 80 kop.), S. Golovačevski pa svoja *Stihotvorenija* (cena takisto 80 kop.)

A. I. Stepovič je izdal v Kijevu knjigo *Iz Puškinskoj jubilejnoj literatury u slavjan*. (Literaturnyje otgoloski puškinskago stolětnago jubileja.) V Simferopolju pa so izšla v tretjem natisku *Stihotvorenija Danijla Kolomijceva*. Cena 1 r. 25 k.

V Petrogradu v založbi P. P. Sojkina je zagledal beli dan prevod knjige Nemca Füssleina z naslovom *Anglija i Transvaal*. Cena 50 kop. Ravno tam je izdal A. I. Vvedenskij delo *Obščestvennoje samosoznanije v ruskoj literaturě*. Kritičeskije očerki. Cena 1 r. 50 k.

Marljivi M. V. Ševljakov je izdal v Petrogradu delo *Dlja teatra*. Dramatičeskija sočinjenja (cena 2 r.) kakor tudi *Istoričeskije ljudi v anekdotah* (cena 1 r. 25 k.).

V Petrogradu je izšel *Novyj Robinzon* (dogodbe Ludvika de Rujemona). Cena 2 r. Tam je tudi zagledal beli dan *Divertisement*, hudožestvennyj sbornik. Cena 1 r. 50 kop.

Znani prelagatelj romanov H. Sienkiewicza na ruski jezik, V. M. Lavrov, je izdal v Moskvi zvezek *Pověstij i razskazov* sloveče Elize Orzeszko ter iste pisateljice obširnejšo povest *Melanholiki*. Cena jednega zvezka 1 r. 50 kop. (i + a.)

Mislice — iskrice.

(Pregovori, prilike, pametnice. — Nabral in napisal *Ž. V. Suhorski.*)

Piše se tako in bere:
kdor nabira, ta nabere.

Odkar človeški rod živi,
v pregovorih rad govori.

To nam zgodba potrjuje:
v tem naš narod najbolj sluje.

Pri besedi pazi in glej:
malo reci, dosti povej!

Ves svet,
je 'z besed

(Pri stvarjenju rabil je Bog samo besede.)

Dobra vest —
prijatelj zvest

Kdor služi,
je v luži.

Pred mlel,
kot žel.

Na Višehrad
je malo vrat.
(K posebni sreči.)

Devet dolgov,
deset rogov.
(Hudih skrbij.)

Kar ljubi,
to snubi.

Ura vsaka tikataka!
naglo čas naprej koraka.

Vsaka reč o svojem času,
kakor zrelo žito v klasu.

Kdor pravi, je prijatelj moj,
lepo naj reče za menoj . . .
(Naj potrdi.)

Nekaj tvoje, nekaj moje,
tako stara pesem poje.

V tem smo bili zmerom prvi:
delavnost je v naši krvi.

(Slovanski.)

Najlepši dar nebes je vera,
njej nima svetna moč primera.

Delo, delo, ne kričanje,
to je naše sveto zvanje.

Ko lev, če treba, je junak,
ko belo jančko pa krotak.

(Slov. krvi.)

Od prostaka do prvaka,
narod hoče poštenjaka.

Kdor v Slovanstvo ne veruje,
on ni naš, krvi je tuje.

Najlepša nagrada je čin,
ki vest nam sladi in spomin.

Raje v beraški samoti,
nego v gosposki sramoti.

Dolžan, dolžan, na zdravem bolan,
vesel ne ponoči, vesel ne čez dan.

Kateregakolisibodi,
človeka — prenaglo ne sodi.

Pravo sodi z visočine,
nikdar s strankarske nižine.

Od nizkih do visokih glav
pod kožo slednji je krvav.

Kar ni mogoče,
tega še Bog noče.

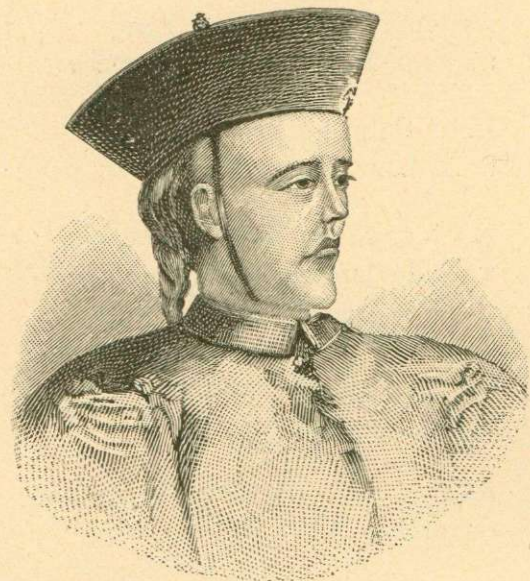
Čez mero napeto,
ni božje, ne sveto.

Veselje in zdravje
je prvo poglavje.

Misli z glavo, ne s petó,
boljše ti življenje bo. (Dalje.)

Časopis.

26. malega srpana je umrl v Zagrebu Josip Torbar, predsednik jugoslovanske akademije. Rojen dne 1. mal. travna l. 1824., posvečen l. 1849. za mašnika, l. 1852. usposobljen za matematiko in

Kitajski cesar Kuang-ssü.

fiziko, l. 1858.—1867. ravnatelj deželne realke, l. 1872. tajnik jugoslovanske akademije, od l. 1890. predsednik. Deloval je na naravoslovnem polju in objavil največ spisov v „Radu jugosl. akademije“.

27. mal. srpana se je poročalo o revoluciji v Kolumbiji. Med vlado in uporniki je bila 26. t. m. pri Panami huda bitka.

29. mal. srpana pozno zvečer je anarhist Gaetano Bresci ustrelil laškega kralja Umberta v Monzi, ko je bil razdelil darila telovadcem. Kralj Umberto je bil rojen 14. sušca l. 1844., zavladal l. 1878. Novi laški kralj je Viktor Emanuel II., rojen 11. listopada l. 1869., in ima za soprogo črnogorsko kneginjico Heleno.

2. vel. srpana je neki anarhist napadel perzijskega šaha Muzaffer-Eddina v Parizu. Šah je napad srečno odbil.

5. vel. srpana je bila v Ponikvi na Štajerskem velika Slomšekova slavnost ob udeležbi zastopnikov iz vseh slovenskih krajev in kakih 10.000 ljudstva.

5. vel. srpana se je v Belgradu poročil srbski kralj Aleksander z vdovo Drago Mašinovo. Kralj ima 24 let, kraljica, preprostega stanú, kakih deset let več. Zastopnik ruskega carja je bil pri poroki za pričo.

Začetkom velikega srpana so začele mednarodne čete od Tien-Tsina na Kitajskem prodirati proti glavnemu mestu Peking. Vrhovni poveljnik je pruski general grof Alfred Waldersee.

Rusi vojujejo s Kitajci samostojno ob reki Amurju.

Razne stvari.

Naše slike.

V proslavo stoletnice Slomšekove, ki se je zlasti na Štajerskem praznovala ne samo dne 5. t. m. jako sijajno na Ponikvi, temveč tudi po drugih krajih in na učiteljskih shodih, objavljamo lepo sliko iz mlajše dobe Slomšekove. Izvirnik je litografija, ki jo je uredništvu blagohotno posodilo duhovsko semenišče celovško. Kaže nam Slomšek pač takega, kakršen je bil, ko je zasedel stolico labodske škofije. Ker smo o Slomšku že pisali v tem listu, nam ni sedaj treba nadalje obnavljati spomina velikega škofa slovenskega. — Druge slike nas spominjajo velikih dogodkov na daljnem vzhodu, na Kitajskem. Nihče ne more danes niti približno presoditi, kaj bo iz Kitajske, iz tega največjega ce-

sarstva na svetu, ako gledamo na število prebivavcev. Cenijo jih namreč skoro 400 milijonov. Da je pa vzrok sedanji vojski upor Kitajcev proti tujcem in kristijanom, to je gotovo. Glavni voditelj vsega tega gibanja zoper tujce je, tako se splošno piše, siloviti cesarski princ T u a n.

Glavno mesto Kitajske, Peking, leži na velikanski ravnini in je zelo razsežno. (31 km je obseg samega mesta brez predmestij.) Glavna cesta, ki vodi od vzhoda skozi mesto, je dolga 7 km, široka 9 m in je tlakovana z granitnimi pločami. Glavna vrata nam predočuje naša slika na str. 497. Prebivalstvo v Peking pa ni tako veliko, kakor se semtertje piše; ne presega neki 600 000 duš. Mesto je naokrog obdano z močnim zidom in zavarovano s stolpi.

Raznoterosti.

Peifsem

Od s: Voricha augsburgerskiga Scofa, kateri pal¹ scos to dopusheje Cefsarja Leopolda II. v ti hitinski Farri 790 zhastiti se je sazhel.

1.

Visoku te zhastimu, vefseli löpi dan!
Kir ti h' enmu Spominu si nam dan, inu poslan.
Vstal je pal od smerti,
Svet Voruh Ozha vash,
Nozhe bit del saperti,
On zhe bit troshter nash.

2.

Stir leite je preteklu, kar na ti Gorri to,
Ni pridige, ni Mashe, ni S: Ufra blo!
Al perpushenu je,
Od Krala Svetliga,
De imma to Bug zhastit se
Do zhafsa vezhniga.

3.

Moje² je res kostalu, pifsaja she le vezht,
Tut potau, prepisaja, de scorei ja ni srezht.
Al de le Voruh svet,
Ostane per nas spet,
Tok nimmamu schaluvati
Nezh vezh klaguvati.

4.

Gronska je vdarla strela, pobila zhudnu ufse,
Josephova povela tut nozhe lintat³ se.
Leopold pak ta drugi,
Opre to Cirku Nam,
Inu h' andochti novi
Ufsem shenka Christianam.

5.

Tezhte sato le scupai farman, nu farmanze,
Hvalte tut Boga tukai Romar, nu Romerze.
Vuzhte se shiveti,
Od Svetga Voricha,
En exempel prejeti,
Od Scofa svetiga.

6.

Ta schivel je angelsku par svoi Mladosti,
Sche schivel je le löpshi par svoi Starosti.
Postil se je tardu,
Koker en Ozha svet,
Le postne spishe jedu,
Pak je scho h' molitvi spet.

7.

Kai löpiga bedeja, sdichuvaja miliga,
Kai geishlaja, terpleja, prostaja drugiga.
Volnu prenefse ufse,
Kir lubil je Boga,
Tut spremislil Nebefse,
Da so vredne ufsega.

8.

Zhi petler je pertekil, pogleda ga löpu,
Da dnar, al gvant iz sebe, al kar je tukai blu.
Sa greshnike profsi,
Inu tozhi Sofse
Torte Sofse on tozhi.
Kok vinske jagode.

9.

Nebefse! Nebefse kok ste mi prelöpe!
Ufsel Ozha sveti misli, de ves sazukne se.
Svetu nozhem slushiti,
Slushiti zhem Bogu,
Zhem h' tim angelzam priti,
Tam gor v svetu Nebu.

10.

Tedei o kristiani! Sramuite schicher se,
Kir is grechmi obdani, hodizhu slushiste.
Padite na kolene,
Svet Vorich tam scheli,
Sperte Dushe bolene,
Is objokanmi Ozhmi.

11.

Ach tukai ja tukai smo sgrivani sdei Mi!
Le vari nas ufse Scupai S: Vorich Ozha ti,
Vari pret Merselzoi
Dokler schivimu tu
Tam pak tudi pred Sodvoi
De pridemu v Nebu. Amen.

Ena druga od S: Voricha.

1

Od dalnich krajo Romarji gredo,
Svetga Voricha zhastiti to na to Goro.

2.

Par Nemu to svira en frishen studenz,
Par Nemu so Gnade, vezh koker je svednz.

3.

Gobovi na Dushi to zhisti bodo,
Svet Vorich nem sprofsi par Bogu Gnado.

4.

Zhi satan te scusha, nu v Grechu dershi,
Zhi is nogoi schi enoi se v Pökli stoi.

¹ Pal = pa le, pomeni: zopet.

² Moje = muje, truda.

³ Lintati = lentati, pomeni: veslati, napredovati.

5.

Le greha se snebi, na bosh v Pökli jetnig,
Svet Vorich bo troshter, nu tvoi pomozhnig.

6.

Zhi Merselza trefse, bolesen obda,
Svet Vorich ufsil sa te Arzneo imma.

7.

V Nebesach prebiva, is Angelzi schivi,
Pak vener sche tukai vřsel sa nas scarbi.

8.

Svetleshi svet Vorich, ku je morska svesda,
Svetleshi ta Ozha, ku je sonzhna scharia.

9.

Sato te zhastimu, o velki Svetnig!
Bod troshter, bod ufselei ti nash pomozhnig.

10.

H tebi smo pertekli, pak od tebe gremu,
H' letu, zhi schivimo, druguzh pridemu. Amen.

Auth: Matth: Klansh: paroch:

Ti dve pesmi nam je poslal g. Vid Janžekovič, kapelan v Čadramljah. Podpis na rokopisu pomeni: Anton Matevž Klančnik, župnik. G. Janžekovič nam piše: Ti pesmi sem našel še kot dijak že pred kakimi dvajsetimi leti pri sv. Marjeti niže Ptuja med raznim papirjem mojega sedaj že rajnega očeta. Ker sta se mi zdeli stari in res čudni, zato sem ju hranil. — Ko sem pa prišel v Čadramlje (pri Konjicah) kapelanovat, ki je sosednja župnija fare sv. Petra in Pavla na Tinji (ljudstvo govori na Htinji) nad Slovensko Bistrico, zasledil sem med raznimi papirji i ti pesmi. Cerkev sv. Voriha je precej prostorna podružnica — visoko na Pohorji 896 m nad morjem — župnije sv. Petra in Pavla na Tinji — dobrih 200 m više nad svojo materjo cerkvijo.

O podpisanem Klančniku ima htinjska župnijska kronika sledeče: „Matevž Klančnik od l. 1786 – 29.12. 1803. Ab a. 1781—1784 capellanus Prihovlanus, ab a. 1785—1786 Konjičanus. Dfcto archiparochu Sigismundo Schreckinger de Neydenburg decanalia administravit.“

Knjige družbe sv. Mohorja

za l. 1900. so sledeče:

1. *Zgodbe sv. pisma*. Slovencem priredil in razložil dr. Frančišek Lampe. 7. sn.
2. *Priprava na smrt* ali premišljevanje večnih resnic. Spisal sv. Alfonz Marija Liguorski. Poslovenil dr. Andrej Karlin.
3. *Anton Martin Slomšek*. Spominska knjiga ob stoletnici njegovega rojstva. Spisal dr. Anton Medved.

4. *Slovenska pesmarica*. Uredil Jakob Aljaž. II. zvezek.

5. *Slovenske Večernice* za pouk in kratek čas. 52. zvezek.

6. *Koledar* za navadno leto 1901.

Odbor družbe sv. Mohorja nam je poslal tudi sledeči dopis o novem natisu I. dela „Cecilije“ s prošnjo, da ga objavimo:

Že dolgo let je pošel I. del priljubljene „Cecilije“ skladatelja Ant. Foersterja, katero je bila l. 1883. izdala družba sv. Mohorja. Mnogo se je povpraševalo po novi izdaji, katera je prepotrebna zlasti za naše cerkvene pevske zборе. Odbor družbe svetega Mohorja se je zato odločil, da družba prvi del „Cecilije“ na novo izdá, in sicer v popravljenem in izpopolnjenem ponatisu, tako, da bo nova izdaja ustrezala cerkvenim in tudi drugim, zlasti dijaškim pevskim zborom. „Nova „Cecilija“ bode obsegala: 1. Mašne pesmi, in sicer pomnožene; latinski „Requiem“, prav lahek za en glas s spremljevanjem orgelj ali za mešani zbor; razne pesmi za cerkvene čase, za blagoslov, več „Tantum ergo“, kakor so bili že v stari „Ceciliji“, samo da se nekatere pesmi izpustijo, oziroma z boljšimi in lahkejšimi nadomestijo. 2. K tem pridejo obhajilne pesmi, Marijine ter pesmi za godove raznih svetnikov. Izbrale se bodo pa samo najprimernejše pesmi, in sicer tudi nekaj novih, ker je drugih dosti v II. delu „Cecilije“, kateri se v družbeni zalogi še vedno lahko dobiva. 3. Obseg nove izdaje bo nekako isti kakor stare, molitvenik pa se izpusti. — Cena knjigi bo ista, kakor je določena za II. del, t. j. 1 K. Gospode družbene poverjenike, pevovodje in vse, ki bodo novo knjigo potrebovali, uljudno in nujno prosimo, da odboru družbe sv. Mohorja čim preje, vsaj pa do novega leta naznanijo, koliko iztisov bodo potrebovali pevski zbori in posamezniki po raznih krajih, da se more določiti naklada ponatisa.

Darovi za „Marijanišče“.

Mesto venca na grob † kanonika dr. Frančiška Lampeta so darovali „Marijanišču“: Ljubljanski bogoslovni profesorji 50 K; gospod Fr. Oswald, katehet, 25 K; g. J. Lavrenčič, dekan, 10 K; g. Andrej Zamejic, kapiteljski dekan, 50 K; g. Fr. Dolinar, župnik, 20 K; g. dr. Andrej Karlin, kanonik, 10 K; gospod F. Guzelj, vikar, 10 K; gospa Uršula Hrovatin 15 K; neimenovan 20 K. — Bog povrni vsem blagim dobrotnikom!

Urednika: Dr. Mihael Opeka za leposlovje, dr. Evgen Lampe za znanstvo in ilustracije.

Založnik in lastnik „Marijanišče“.